

de la Armada
ECA

BIBLIOTECA
DEL
GOBIERNO DE S. FERNANDO

Observatorio de San Fernando

BIBLIOTECA

Núm.

4316

Secc:

Observatorio de Marina

Carp:

BIBLIOTECA

Estal:

Núm.

2414

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. FERNANDO

A D

TITVLVM DE

CIMVM QVINTVM, DE SAGITTA
rijs: libro quinto Decretalium prælectio, vbi quid
quid ad huius tituli intellectum, tam ex iure
civilis, quàm ex bonis litteris hæctenus deside
ratum est, quam maxima potuit curâ,
nec minori est, breuitate collectum.

D.D. IO ANNI DE EL CASTILLO, RE-

GIO IN IVRIDICO GRANATENSI

CONVENTV IN FVLATO CEN-

fori, vulgò auditori.

AVTORE D. PETRO DE ABAVNZA,

Vtriusq; iuris Profesore.

CVM INDICE RERVM, ET VERBO
rum, locupletissimo.

M

P

CVM LICENTIA.

Hispani, Apud Ludovicum Estupiñan. Anno 1627

TITVLVS D E

CIVITATIS DE SAGITTA
republice quae in Dacia sita
est ad hunc modum
constituta ex bonis
republicae huius
est, quae in hunc
modum constituta

JOHANNES DE BELLESCASTELLE

ORDINARIO CRISTIANO

CONVENIENTIAMENTO

in hunc modum

ARTICULO DE ABANDONAR

in hunc modum

CUM INDICE REVM ET VERBO

in hunc modum

M

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

CUM LICENTIA

APROVACION.

POR comision del señor don Luis Venegas Provisor,
y Vicario general, de este Arçobispado de Seuilla. Evis-
to esta Repeticion, ad Titulum de sagittarijs, compues-
to por don Pedro de Abauza, no tiene cosa contra la Fè y
buenas costumbres: antes es tratado vtil, para la facultad:
de derechos y conocimiento de antigüadades, resuelue el au-
tor con erudición, todo lo tocante á la materia, y ansi me-
parece se le puede dar licencia para Imprimirlo. Fecha en
este Collegio Mayor de Sevilla a 25. de Febrero de 1627.
años.

Doctor Francisco de Castellanos
Velasquez.

LICENCIA

EL Doctor don Luys Venegas de Figueroa
Provisor, y Vicario general, de Seuilla, y su Ar-
çobispado: doy licencia para que este tratado se
pueda Imprimir sin poder incurir é pena alguna.
Fecha en Seuilla a 25. de Febrero de 1627.

El Doctor don Luys Venegas
de Figueroa.

Christoual de Miranda.

Notario.

92

D.D.

D. D. IOANNI DE EL
CASTILLO, REGIO IN IVRIDICO
GRANATENSI SENATV INEVLA-
TO CENSORI, VVLGO AVDI-
TORI, D. PETRVS DE ABA-
VNZA, PERPETVAM
FOELICITATEM.

MIROR equidem, ac obstupear, cur me bonarum tam ex-
pertem litterarum: sacris aris pusillum hoc dicare mu-
nusculum cœperit audacia. Cuius fœlici ingenio: oratoris fa-
cunditas, Cordubensis philosophi eloquentia, æquiualens offe-
rre munus: nec posset, nec auderet. Sed qui maiorũ monumẽ-
ta Cere sunt assequuti: parcere haud recusant, generosi namq̃
animi id est, proprium: vbi verò equior generositas? vbi ani-
mi lenior suavitas? vbi litterarum: ac vtriusq̃ iuris gazophy-
lacium? iustitiæ obseruatio, scribendi validior dispositio?
Hæc in te inueniri omnis ferè fatetur Orbis, fatentur &
scripta, aureis: quid? adamantinis si depingi possent, literis
delineanda, quotidie recolenda, ac denique æternitati con-
secranda. Ergo parcendum ingenuè profitebor? quis ne-
get? cum & plurima erga me beneficia, generoso animo col-
lata: me concitent, imò cogant: vt posthac tuo nitore redimi-
tus tempora, posim: novas tibi debere laudes: novam michi
parare gloriam. Vale.

Munera si nequeo, tibi mittere magna: libellum

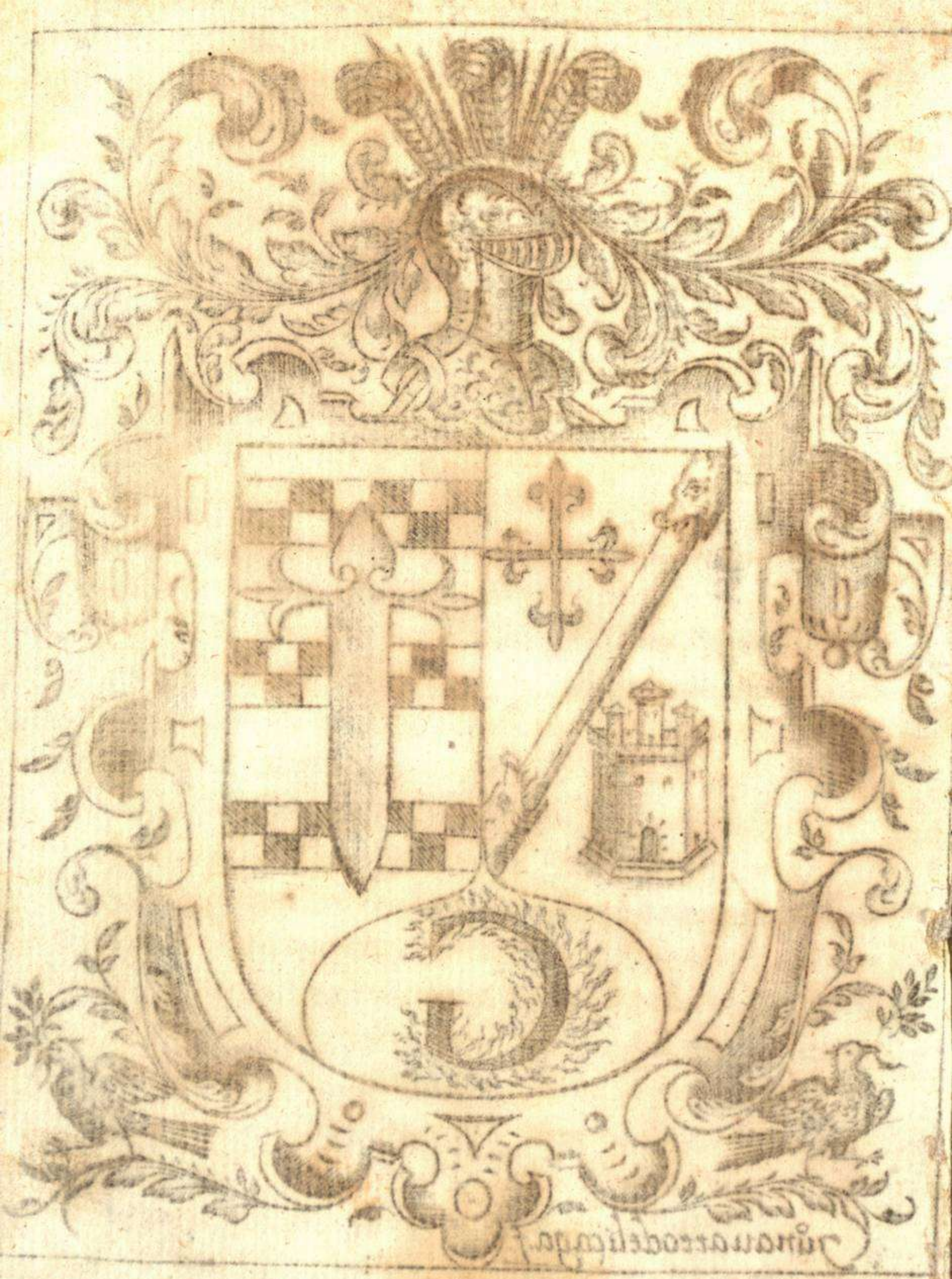
Hunc parvum, & nugas hinc, tibi mitto meas.

AD

San Juan de los Rios

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. PETERO

AD AVTOREM, TITVLVM DE SA-
gittarijs exponentem, secundus hac nostra ætate
Homerus, frater Frãnciscus Ximenius, Aguilarius,
Dominicanus, libe alium artium Doctor, ac bo-
narum litterarum Hispali: in Collegio sancti
Thome professor, epigramma.

Solus Acyraliæ Veneris puer ante sagittis,
Et phœtra fuerat, perspeciosus amor.
Aurea nem feriunt, tua nunc sed spicula Petre,
Hunc morti faciunt, posse perire suæ.
Qui credat! feriunt, sed dant pia tela vigorem.
Vna eademq; manus vulnus opemq; feret.
Deq; sagittiferis damnata venena phœtris
Qui leget, hic menti pharmaca sancta bibet.
Cædat amor, tibi cædat atrox Stymphalydas arcu
Qui vicit, cædat sic tibi Phyllirydes.
Hi calamis superare feras, pervincere & hostes:
Tu mentes calamo sed penetrare vales.

ANTONII SANCHES TRISTAN-
cho, sanctæ Inquisitionis advocati: tam vtriusq;
iuris quam bonarum litterarum peritissimi,
amico suo epigramma.

Cede leuem Eurythion arcum vsumq; sagittæ,
Cede iterum certus: figere quaq; velis.
Alter cui ter Iô tibi iam consurgit Acestes,
Omen ijs ostentans: præmia digna feret.
Cedat vterq; tibi, illius artem, huius met & omen.
Exuperat calamus, non ne *ABAVNZ* Atuus?

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. FERDINAND

ANDREÆ IACOBEI CARMONI

accutissimi, ac in geniosissimi.

ANAGRAMMA.

PETRVS AB ANCIVS. IVBAR SPECTAMVS.

P Rome arcum, celeres simul sagittas,
Rarum. Cecropiæ decus Minervæ.
Omnes ecce petunt, rogant, precantur.
Prome arcum Petre, prome: ne moreris.
Suspende ex humeris Lyram fonantem,
Dum figis pharetra, tuo vel arcu:
Sæuis invidiæ ferociora
Hydris monstra, vomunt venena quotæ.
Stridens dentibus inter ô triumphe
Libor dicat, iô, sonet triumphe
Parthis, & licet oscitet, gematq;
Posse Indis fateatur & pervstis:
Te præbere sagittæ, & artem, & vsum.
Palle libor, iô, rube, pharetram
Auro poscimus oblitam sagittis
Plenam, prome iterum simul rogamus:
Consurrexerit amplius quod vna,
Si cum laude tua gemens, furensq;
Libor bella nova inferens cruentus,
Vnà tela tuo petes ab arcu.
Nam dum plus in Agoua provocaris;
Æternam capiti paras coronam.
Splendere incipe, iam vocat vetustas:
Purum

Purum nomine de tuo coortum,
SPECTAMVS IVBAR, invidenti ocellos
Cecans, si Petre frustra Abamcij iam est,
Cum primum tua vulneret sagitta.

EIVSDEM.

Plurimus ad metam variè dum flectitur arcus:

Certior afixa est, nulla sagitta tua.

D. D. L. VDOVICI BROCHERO I.C.
ex hisq; qui litibus in Hispalensi conventu Eccle-
sia seligit, Minervæ in castris iure cincti ac deniq;
fœlicis ingenij, stili, ac eruditionis largi-
simè prediti, in sagittariorum libel-
lum isagogicon.

Diusus mihi volutanti qua fronte quoque supercilio au-
reum hunc de sagittarijs libellum, quorumdam scio-
lorum exciperet uesania, introspiceret attentio, animum
nec leuiter pupugit nasutorũ perfida inhiatio, qui quidquid
vel veteris, vel Bataui euomerint, tantummodo mirentur:
quasi in gignendis his optimis (Plinio teste) lassata sit, &
quasi efeta natura, & quasi exterritati pignorata sit faci-
dia. Ex his partim nostram librorum indigentiam, partim
animorum desidiam obiurgantes, ea tantum, que ultra Py-
rene fuerint pronata colunt, & sicut olitori, & cauponi (A-
pulei hæc sunt) merito cõcessum est, olus, & vinum, ex alie-

no solo commendare vinum Tlaticum, olus Phliacium, litterarum semina commendant, ingeniumque apud exteros tantum vigere putant, sed si ingeniosi, quando disertierunt? Ut inquit Epigrammatista. Clarius tamen luce meridiana patet, quod sicut in bellicis Hispania cunctis Orbis partibus facile antistarit, sic in litterarijs quoties ab armis ad studia tumentes advocaverit spiritus, facile anteierit: quodque ad librorum spectat indigentiam, loquatur Seneca epistola 45. Librorum isthic inopiam esse queraris, non refert, quam multos: sed quam bonos habeas, lectio certa prodest, varia delectat, qui quo destinavit peruenire vult, vnam sequatur viam: non per multas vagetur. Non ire istud sed errare est. Nec hac in re inane aliquorum studium omittam: qui ingentem librorum copiam coaceruantes, hac parte (ut inquit Petrarcha) supellectilis exornant talamos, quae animis exornandis inuenta est, & pretextu librorum a varitia inserviunt, sed omnia ut adsolet, complectatur Seneca: Quod mihi innumerabiles libros, & bibliothecae? quarum dominus vix tota vita sua indices perlegit, onerat discentem turba, non instruit, multoque latius est, paucis te autoribus tradere, quam errare per multos, quadringenta millia librorum Alexandria arcerunt, pulcherrimum regiae opulentiae monumentum, alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantiae rerum, curaque egregium, id opus, ait, fuisse, non fuit elegantia illud: sed studiosa luxuria, imo ne studiosa quidem, quoniam non in studium, sed in spectaculum comparaverant, sicut plerisque;

plerisq; ignaris etiam seruilium litterarum libri
non studiorum instrumenta, sed ornamenta sunt
&c. Sunt ergo qui iuxta numerum librorum scientiam di-
metiantur, de quibus lepidè, & festivè Ausonius epig. 43. *Martial.*

Eritis quod libris tibi Bibliotheca referta est

Doctum, & grāmaticum te Philomuse putas?
Hoc genere, & chordas, & plectra, & barbita cōde
Mercator hodie, cras cytharedus eris.

Sed alij iam circūstrepūt, qui quidquid à tribijs de flexum
aliquatenus inspiciant, facilè despiciant, cumq; de sagitarijs
libellū confectum audierint, nec legerint, studium tamen
inutile putabunt. Multum temporis quis inficiabitur? aliqui
bus cavillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumē
irritum exercent, quorumq; (vt ait Seneca) non otio-
sa vita dicenda est, sed delidiosa ocupatio, veluti
vtrum maior fuerit Homerus, an Hesiodus, non
magis ad rem pertinet, quam scire, an minor He-
cuba fuerit, quam Helena, & quare tan male tulerit
ætatem, quid inquam annos Patrocli, & Achy-
lis inquirere? & Vlisses vbi erraverit, vtrum inter
Italiam, & Siciliam iactatus, an extra notum no-
bis orbem? & de breuit. vit. c. 15. Nemo, ait, dubi-
tauit, quin operosè nihil agant, qui in litterarum
inutilium studijs detinentur, quæ iam apud Ro-
manos quoque magna manus est, Græcorum is-
te morbus fuit, quærere, quem numerum remi-
gum Vlisses habuisset? prior scripta esset, Illias an

Odyſſea præterea an eiufdem eſſet auctoris, & alia deinceps huius notæ, quæ ſive contineas, nihil tacitam conſcientiam iuvant, ſive proferas, non doctior videberis, ſed moleſtior. Nec ſilentio id involbã, quòd (Livio teſte) Dydimus grammaticus quatuor millia librorum ſcripſit, miſer ſi tam multa ſupervacua legiſſet, quanto magis cum ſcripſerit, in his de patria Homeri quærebatur, in his de Æneæ matre vera, in his libidinoſior Anacreõ, an ebrior vixerit, in his an Sapho publica fuerit, & alia quæ erant de diſcenda, ſi ſcirentur. Et Suetonius in Tiberio capit. 70. ait: Quòd maximè curavit hiftoriæ fabularis uſq; ad ineptias, & deriſum, nam & grammaticos eiufmodi ferè quæſtionibus experiebatur, quæ mater Hecube? quod Achilli nomè inter virgines fuiſſet? quid Syrenes cantare ſint ſolitæ? &c. Vaſanos fateor labores, inania ſtudia, nam ut ex quodam oraculo refertur, qui fructuoſa non qui multa ſcit, ſapit. Et Marcialis, niſi alior talia deridens ſic iocatur:

Qui legis Oedipodem, caligantemq; Thieſtè,
Colchidas, & Scyllas, quid niſi monſtra legis?
Non hic Centauros, Gorgonas, Harpyasq;
Invenies, hominem pagina noſtra ſapit.

Imò ipſe Seneca de his ſecum, & conſultus ait: Tantum itaq; ex illis retineamus, quantum eſt neceſſariũ, an exiſtimas reprehendendum, qui ſupervacua uſu ſibi comparat, & pretioſarum rerum pompã in domo explicat, non putas: eum qui occupatus eſt,

est insupervacua litterarū supelectili, plus scire vel
le, quam sit satis? intemperantiæ genus est. Quid
ergo? *Quod alibi ipse*: Meritoria artificia sunt, haec
nus utilia, si præparant ingenium, non detinent.
Tandiu enim istis immorandum est, quandiu ni-
hil animus agere maius potest, rudimenta sunt
nostra, non opera. Forsam ergo non deerunt, qui hunc
de sagittarijs tractatum inane putent, aliquorum aucto-
ramenta blatterantes, expertus imò non parum laxinatus
loquor, nam cum de problematico Rhedarum usu, & de In-
fantibus expositis: libellos edidissem, licet ubiq; ipsos ma-
nus, & sinus habuit, non defuere tamen scioli oscitantes,
queis id Bilbilitani obiecisse licuit:

Lector, & auditor nostros probat, Aule, libellos
Sed quidam exactos esse poeta negat.
Non nimium curo, nam cœnæ fercula nostræ
Malim convivis, quàm placuisse cocis.

*Sed si penitus, quaq; fas est mente, aureus hic sagittariorum
libellus perpendatur: non tantum ab inanis materiæ vitio
omnimodo effæcatum, imò æternis typis excudendum faci-
lè putarim: licet enim non admodum res utilis, atamen nec
in utilis, sed valde delectabilis: Quædam enim (inquit
noster, quis nisi Seneca?) exercendi tantum ingenij
causa quæruntur, & dum quæruntur, oblectamen-
to sunt, & quæsitæ vsui. Presertim cum tot bonarum ar-
tium suggestione, tot scientiarum compendio tinctus, imò
omnino madidus in lucē exeat: & si pluribus, tum deculice,*

tum depulice cecinisse, & scripsisse licuit, cur de sagittis, quarum memoria passim apud metioris litteraturæ viros permiscetur, non admittenda? imò aplaudenda materia. Idq̄ præcipuè cum sis aures lepidò susurro author demulceat, ut lapsilem ubiq̄ eloquutulis facundie copiam, & bonarum artium notitiam subministret, & licet ter fœlicis sui ingenij primævum hunc edat fœtum, sic scientia maturus adest, ut non primitias, sed studiorum metas putes, & licet (ut inquit Apuleius) Nec quidquam est, quod possit in primordio sui perfici, sed in omnibus fermè ante est, spei rudimentum, quam rei experimentum. attamen in hoc opere omnia parili mensura trutinantur, & æqua lance studiorum primordia cum ultimis apicibus dimetiri possent, omnia enim ad limam & lineã, pluriformi modo, multiformabili tibia sic redigit, & cum torno & cothurno comparat, ut sititor alioqui novitatis inexplebilis sitim in hac scientiarum ebulliente latice facilè restringat.

O juvenis maior rerum tibi nascitur ordo.

Macte nova virtute, sic itur ad astra, sparge rosas & manibus da lilia plenis. Imò tu famæ, non fama tibi expostulatur: novi genium tuum, novi & quod non te arbusta iuvant, humilesq̄ myricæ, novi, quod ipsa cacumina prætentas, alitis Iovis instar, quæ velificatas alas modico caudæ gubernaculo protendens, pinnarum eminus indefessa remigio in ipso (ut ita dixerim) ætheris Oceano pendula circumtuetur, & querit, quorsus potissimùm in prædam supernè se se ruat, fulminis vice, vnde rostro transfodiat, unguibus inuncet, longule

longule ergo disita, & sic fas si fari, bonarum artium
præcordia perlustrare aggredieris, in ipsaq; sagittas iubes vo-
itare per auras, iamq; pharetrata te pia Secropie comitatur
turba Minervæ: ô Utinam omnia possem, non sigillatim ac
discretim: sed cunctim saltem, & coaccervatim offerre,
ac prædicabili testimonio ad omnem nostram canænam
frui, sed letitia facundia obstrepat, cogitatio voluptate im-
peditur, & mens occupata delectatione mavult in præsentia-
rum gaudere, quàm prædicare, nec enim huius libelli lectio-
ne tantum delectatus, sed gauissus sum: de libro tuo (sic Se-
neca in Lucillum) Plura scribam, cum illum retracta-
vero, nunc verò parum mihi sedet iudicium,
tanquam audierim illa, non legerim.

Hispani postridie Kalend. Jul.

Anno. 1627.

Ad

Ad Lectorem.

ME omnium ô Lector audacissimum, & merito iudicabis, cum vix ex ephebis nostri iuris egressus hunc titulum exponere sim ausus. Sed si benignè, attentèq; hoc impicias, nō audaciam, sed sciendi cupiditatem invenies, cui parce, & si cēsura, vt existimo, aliquid dignū reperieris: litura nota, correctioni subiice, emēdatione honora, vt posthac, cognitis erroribus, meliora in lucem edere non pudeat. Vale.

EL REY.

POr quanto por parte de vos dō Pedro de Abaunça, vezino de la ciudad de Sevilla, nos fue fecha relaciō, auia des compuesto vn libro intitulado, *Ad titulum de Sagittarijs*, en q̄ auia des puesto mucho estudio y trabajo, y era muy vtil y prouechofo, y nos pedisteys y suplicasteis os mādafemos dar licencia y facultad, para imprimir y vender el dicho libro, por el tiempo q̄ fuessemos seruido, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por nuestro mandado se hizieron las diligencias, que las Pragmaticas, por nos vltimamente fechas sobre la impresion de los libros dispone; fue acordado, q̄ deuiamos mandar dar esta nuestra Cedula, para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien; por la qual os damos licēcia y facultad, para q̄ por tiempo y espacio de diez años primeros siguientes, q̄ corran y se cuenten desde el dia de la fecha della en adelante, vos, o la persona q̄ v̄ro poder oviere, y no otra alguna podais imprimir y vender el dicho libro, intitulado, *Ad titulũ de Sagittarijs*, q̄ de fuso va fecha menciō por su original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin de Francisco de Anieta, nuestro Escriuano de Camara de los q̄ en el nuestro Consejo residē, con que antes q̄ se venda, lo trayga ante ellos, juntamente con el dicho original, para q̄ se vea si la dicha impresion estā cōforme a el, o traygays fe en publica forma, como por corrector por nos nōbrado, se vio y cometio la dicha impresiō por el dicho original, se tasse el precio porq̄ se à de vender. Y mandamos al Impressor, q̄ imprimiere el dicho libro, no imprima mas del principio, y primer pliego, ni entregue mas de vn libro cō su original al Autor, y persona a cuya costa lo imprimiere, para el efecto de la dicha correcion y tassa, que antes y primero el dicho libro, intitulado, *Ad titulum de sagittarijs*, estē corregido y tassado por los del nuestro Consejo, que estando hecho, y no de otra mane-

ra podays imprimir el dicho principio y primer pliego, y segundamente ponga esta nuestra Cedula, y de la aprobacion que de lo suso dicho se hizo por nuestro mandado, y la tassa y retassa, pena de caer, e incurrir en las penas cōtenidas en las Leyes y Pragmaticas de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos, que durante el tiempo de los dichos diez años, persona alguna sin la dicha nuestra licencia no pueda vender, ni imprimir el dicho libro, sopena que el que lo imprimiere y vendiere, aya perdido, y pierda todos qualesquier libros, moldes y aparejos, que dello tuuiere; y mas incurra en pena de cinquēta mil marauedis; la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente y Oydores de la nuestra Audiencia, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa, Corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Afsistēte, Gouernadores, Alcaldes mayores, y Ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos e Señorios, y a cada vno dellos en su jurisdiccion, que vos guarden y cumplan esta nuestra Cedula, y contra ella no vayan, ni pasen, ni consientan yr, ni pasar en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en Madrid, a primero dia del mes de Octubre, de 1627. años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor:

Juan Lasso de la Vega.

TASSA

TASSA:

YO Francisco de Arrieta, Escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los q̄ en su Real Consejo residen, certifico que aviendo visto por los señores del dicho Real Consejo vn libro intitulado, *Ad titulum de sagittarijs*, cópuesto por don Pedro de Abaunça, vezino de la ciudad de Seuilla, q̄ con licencia de los dichos señores fue impresso, tassaron cada vno de diez y seys pliegos, que el dicho libro tiene, a quatro marauedis, que al dicho respecto monta sesenta y quatro marauedis. Y al dicho precio, y no a mas mandaron se védiessse el dicho libro, y que esta tassa se ponga al principio de cada libro de los que se imprimieren. Y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y de pedimiento de la parte del dicho don Pedro de Abaunça, di esta, que es fecha en Madrid, a onze de Diziembre, de 1627. años.

Francisco de Arrieta.

APRO.

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. FERNANDO

ERRORES SIC CORRIGE.

E Pigram. 2, verb. *is*, dic *ei*. in anagram. v. *ABANCIUS*. dic *ABAMCIUS*, in isagogicon. linea quinta. v. *veteris*. dic *Veteres*. eadem. lin. v. *euomcrint*. d. *euomuerint*. & lin. 10. eiusdē, pag. v. *quereris*. d. *quereris*. & ead. pag. lin. 18. v. *seneca*. dic *Seneca*. & pag. vltim. eiusdem isagog. lin. 1. v. *si*. d. *fit*. in prælect. ad tit. de *sa* *git*. pag. 2. lin. 11. v. *Ballistationum*. d. *Ballistarium*, & pag. 3. lin. 12. v. *origivum*. d. *originum*. & pag. 8. lin. 17. v. *alios*. d. *alio*. & pag. 10. lin. 1. v. *memiuit*. d. *meminit*. & ead. lin. d. *Sextio* pro *sextio*. ead. pag. lin. vltima. v. *attenuantum*, d. *attenuatum*. & pag. 13. lin. 25. v. *ad* *que*. d. *atque*. pag. 14. lin. ante penul. v. *interfecice*. d. *interfecisse*. pag. 16. lin. 15. v. *obisco*. d. *obelisco*. pag. 19. lin. 9. v. *exectis*. d. *exfectis*. & v. *cericibus*. d. *cervicibus*. & lin. penul. v. *cornum*. d. *cornu*. pag. 20. lin. 10. v. *voit*. d. *vocat*. lin. 21. v. *vicubitalem*. d. *bicubitalem*, & lin. 25. v. *catapulæ*. d. *catapulta*. pag. 22. lin. 23. v. *explinare*. d. *explanare*. pag. 23. l. 6. v. *resedit*. d. *recedit*, & lin. 25. v. *affatus*. d. *effatus*, pag. 24. l. 1. v. *exiderem*. d. *exciderem*. & lin. 14. v. *assensi* dic. *ascensi*. pag. 25. v. *Plutarchs*. d. *Plutarchus*. pag. 26. lin. 7. v. *Herodainus*. d. *Herodianus*, & lin. 11. v. *Ausgusti*. d. *Agusti*. pag. 27. lin. 17. v. *lectantiq*: dic *lect. an* *tiq*. & lin. 19. v. *oblignentur*. d. *obsignentur*. pag. 29. lin. 17. v. *dissedit*. d. *discessit*. pag. 34. lin. 6. v. *Cladianus*. d. *Claudianus*. pag. 35. lin. 5. v. *mollitici*. d. *mollitiei*. & lin. 6. v. *equietantes*. d. *equitantes*. pag. 37. lin. 11. v. *referet*. d. *refert*. & lin. 24. v. *Thaces*. d. *Thraces*. pag. 39. lin. 19. v. *tantam*. d. *tantum*. pag. 40. lin. 3. v. *denique*. d. *deinde*. pag. 42. lin. 2. v. *illiniebant*. d. *illinebant*, & lin. penul. v. *maoior*. d. *maior*. & v. *bentis*. d. *gentis*. pag. 44. lin. 17. v. *conssensi*. d. *conscensi*. pag. 45. lin. 3. v. *Hene* *sis*. d. *Genesis*. & pag. 45. ead. lin. 13. v. *bellint*. d. *velint*. & pag. 46. lin. 21. v. *de victis*. d. *devictis*. lin. sequenti. v. *victos*. d. *victas*, pag. 49. lin. 4. v. *elegantet*. d. *elegāter*. pag. 50. lin. 1. post verba illa quod nomen. d. *idem quod*. pag. 51. li lin. 19. v. *cadere*. d. *cedere*. pag. 53. lin. ante penul. v. *Cai*. d. *Caij*. pag. 57. lin. 10. v. *catupulta*. d. *catapulta*. lin. 24. v. *me* *Mi* *uit*. d. *memiuit*. pag. 58. lin. 16. v. *Et*. d. *vt*. & lin. vlt. v. *Aede*. d. *Ede*. pag. 59. lin. 24. v. *colere*. dic. *colore*. pag. 60. lin. 19. v. *telli*. d. *tormenti*. & lin. 21. v. *inuentorem*. d. *inventores*. & lin. vlt. v. *ad*. d. *at*. pag. 63. lin. 21. v. *celerum*. dic. *scelerum*. pag. 66. lin. 2. v. *citum*. d. *scitum*. pag. 67. lin. 10. v. *confesa*. d. *concessa*. pag. 68. lin. ante penul. v. *iudico*. d. *indico*. pag. 80. v. *fiscilicet*. d. *scilicet*. pag. 82. lin. 21. v. *eso*. d. *eos*. & v. *continge* *rit*. d. *contigerit*, & lin. vlt. v. *rellate*. d. *re late*.

El Licenciado Murcia
de la Llana.

PRÆLECTIONIS

ad Titulum de Sagittarijs

Num. I.

DIFFICILE EST OMNIVM ANI-
 mis complacere, omnium dicta coaduna-
 re, & in vnam sententiam omnes conduce-
 re, vt & musico chordas componere. Quod sic pro-
 sequitur Alciatus emblemate. 10.

Difficile est, nisi docto homini, tot tendere chordas,

Vnaq; si fuerit non bene tenta fides.

Rupta ve (quod facile est) perit omnis gratia conche.

Ille que præcellens cantus ineptus erit.

Nam si chorda vna rupta fuerit, in nihilum omnis
 illa harmonia solvitur. Sic etiam si aliquibus scrip-
 toris opera arrideant, cuiusdam verò displiceant:
 omnibus deinde displicere incipiunt, nam (vt ait
 Iuuenalis) satyra. 2.

Dedit hanc contagio labem,

Et dabit in plures: sicut grex totus in agris.

Vnius scabie cadit, & porrigine porci.

Vnaq; conspecta liborem ducit ab vna.

A

Sed

2. Sed quid de illis de tractoribus dicam? sibi illi placeant, sibi vivant, & nos ut plerosq; omnes aspernentur: qui in veris litteris sciendis verlamur. Nec exiguum laboris nostri fructum consequemur: Si *Malignorum* (vt Frontinus loquitur) *lucrifecerimus existimationem*. Nam qui bonarum literarum discendarum cupiditate flagramus, viuimus: illi verò moriuntur, quia (vt vir doctus dicebat) *Sine literis mors est, & viui hominis sepultura*. Ego autem, quatum viribus assequi meis potuerim, materiam hanc sagittariorum, & ballistatorum, quæ in Decretalibus libro 5. tit. 15. extat: & si sterilis sit, explicando extedere conabor, vrinã feliciter, sed cum ad tuas manus (vir doctissime per venturam existimo) feliciorẽ ducō: vt à tuis literis benignitateq; favendam. Tua namq; summa virtus, quid exoptat? Dijs potius quã hominibus propior esse: tua scripta quæ assiduo laboris usu comparasti quid restantur? æternum laudis tuæ monumentum: quod sæculorum omnium æterna iudicia posteritati sapientiæ tuæ prodeat. Magnum tuum vbiq; terrarum nomen circumvolat, magna dignitas! at maior est gloria, quã singulari virtute tua consequutus es: ob quam, nõ tam ad summum honoris fastigium euectus quam exoptatus. Sed quid laudes tuas mea rudi Minerva prosequor? Quæ non Hispaniæ tantum, sed et orbis vniuersi finibus terminantur.

2. At vt marciæ sterilitas cognoscatur, totius: titu

li: verba in medium adducam, quæ sic extant: *Ar-*
tem illam mortiferam, & odibilem, Ballistariorum, & sa-
gittariorum, aduersus Christianos, & Catholicos exerceri:
de cætero sub anathemate prohibemus. Verba (vt omni-
bus patet) breui gyro comprehensa, itaq; vt ea ex-
plicemus: & Ballistariorum, sagittariorumq; nomi-
nis etymon, enodandum, atq; elucidandum erit:
quia vt crudité ait Tertullianus, Fides nominum salus
est proprietatum. Quare vnde nomē hoc, Sagittarius,
dictum sit, prospiciamus: quod varijs modis accipi-
tur Inprimisq; sic dictum, Divus Isidorus, à sagittis
affirmat origium, lib. 3. capite. 70. quas velociter
emittit, vt ait Poeta, 1. Æncidos

Constitit hic, arcumq; manu celeresq; sagittas
Corripuit.

Et lib. 12. Augurium citharamq; dedit celeresq; sagittas.
& Pamphilus. Qui sua veloces torquent per terga sagittas.
Sic etiã Gúterius Ligurinus lib. 9. d' gestis Friderici.
Missilibus telis, alij celeriq; sagitta,
Nec minus Horatius dum dixit.

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis.

Et postremo Triphodorus sic.

Sic ille velox currens ruit, celerior sagitta.

Vnde quia ab arcu emissæ, magna velocitate, ac ce-
leritate volât: per eas famam significari ait, Nicola⁹
Causinus lib. 12. symbolo 49. fama namq; per remo-
tissimas orbis plagas extenditur: magna velocitate

ut sagitta Quod eleganter scripsit Virgilius, lib. 11.

4) *Aeneidos* his verbis.

Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore plumæ

Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)

Tot lingue totidem ora sonant, tot subrigit aures.

Nocte volat cæli medio terræq; per umbram

Stridens, nec dulci declinat lumina somno.

Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,

Turribus aut altis, & magnas territat. Urbeis &c.

Ubi verbum illud, *stridens*, idem est, ac velociter

volans: ita ut tanquam sagitta ab arcu dimissa sibi

laret, ut ipse Virgilius ait, *Aeneidos* 7.

Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta.

Et 12. *Aeneidos* versu 856.

Non secus ac nervo per nubem impulsæ sagittæ,

Armatam se vi Parthus quam felle veneni,

Parthus siue Cydon telum immedicabile torsit

Stridens, & celeres incognita transiit umbras.

Sed *stridentem* vocat ob sibila, quæ propter vim,

ac celeritatem sonant: ab effectu deducens. Quod

etiam ex Seneca comprobari potest, qui sic ait:

Censit precipitem vento stridente sagittam.

Et ex Pallu Sor.

Stridet radiantibus aura sagittis.

Et ex Homeri interprete *Illiadū* 16. *Stridorem sagit-*

tarum sonitus iaculorum sonuerunt arma &c. Quo mo-

do locus ille Virgillij intelligend⁹ est, & nō incurio-

se ut supra ad ductis locis eum interpretati sumus

Hincq;

Hincq; meo videri fluxit Hispanum illud nomē
 Scilicet, Saetera, quæ fenestricula est, per quam
 aer stridēs ingreditur magna vi ac celeritate sonās,
 tanquàm sagitta stridens, ac sibilans, quod nullatē-
 nus in magnis fenestris reperitur. Similiter etiām
 impositum nomen cui piā nauiculæ, quā nos, Saetia,
 vocamus existimo: quia magna velocitate, ac cele-
 ritate, fluctus percurrendo, optatum assequitur por-
 tum. Contrā vèro quia nullam celeritatem nèc
 vim, ad volucres interficiendas, nèc ad quempiam
 lædendum, parvulorum sagittæ in se ferunt: eorum
 plagas factas Psalmista insinuat Psalmo. 63. ibi, sa-
 gittæ parvulorum, factæ sunt plagæ eorum.

Sagittarius, verò, meo videri, dictus fuit homo
 propter sagittas tremendus: quæ idèò tremendæ vo-
 cantur ab Statio lib. 1. sic.

Et formidandæ non una in morte sagittæ.

òb quod diræ, ac crudeles, vocantur à Pontano hoc
 versu:

Cùm ferus diras acuit sagittas &c.

& àlibi, *Nám mea crudeles tetigerunt corda sagittæ.*

& Barth. *Et horrifonas sub tartara merge sagittas.*

Hinc patet Deum tanquàm fortissimum sagit-
 tarium tremendum esse, cuius sagittæ acutæ (vt
 ait, David Psalmo 119.) sagittæ Potentis acutæ cùm car-
 bonibus desolatorijs, vbi mittendas in depravatam, lo-
 quacem q; linguā ait. Idem Psalmo. 7. v. 13. sic, gla-
 dium suum bibret, arcum suum tendat, & in eo paret vasa

mortis, atq; sagittas suas ardentibus efficiat. Et threnorū
 3. 12. tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad
 sagittam: missit in renibus meis filias pharetræ, suæ. Tan-
 quàm si diceret, puse me por blanco donde Dios
 tira. vt Iob etiã asseruit, & posuit me sibi quasi in signū.
 Sèd quæ nam istæ Dei sagittæ sint, prospiciamus:
 quæ sunt morbi, ægritudines, ac dolores, vt ex Iob
 capite 6. & 30. v. 4. colligi poterit, ibi: Quia sagittæ Do-
 mini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum:
 & terrores domini militant contrã me. Quo in loco, Phi-
 lipus ait, non tantùm pœnas, quibus cruciabatur,
 verum, & vermes posse intelligi carnem perforan-
 tes et quos spiritus impurissimus ad comedendum
 instigabat. Ad hoc etiã illud Efdræ lib. 4. cap. 16.
 pertinet, in illis verbis, Numquid repellet aliquis sagittã
 à sagittario forti missã? Dominus fortis mittit mala, &
 quis est? qui repellat ea? vbi si atentè verba illa dispicia-
 mus, videbimus Deum sagittario fortissimo alsimi-
 latum, atq; æqui paratum fuisse: qui ægritudines,
 ac morbos tamquàm sagittas in peccatores emittit.
 Nèc minus illud Deuteronomij c. 32. Congregabo su-
 per eos mala, & sagittas meas complebo in eis. Taquàm
 si diceret Dominus: mala quæ in eos congregabo
 sagittæ meæ sunt quas in eis complebo. Hic fortis-
 simus sagittarius, non tantùm ægritudinis, doloris,
 ac pestilentie, sagittas mittit sèd et famis: vt in Eze-
 chiele cap. 5. extat: nã cõtra Iudeos Deus iratus ait,
 Ego.

Ego Dominus locutus sum. quando missero sagittas famis pessimas in eos; quæ erunt mortifera, & quas mittam ut disperdam vos: & famem congregabo super vos: & conteram in vobis baculum panis, & mittam in vos famem, & bestias pessimas vsq; ad internecionem: & pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te, ego Dominus locutus sum. Et ideo Isaias cap. 5: ait, sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti. Et Deuteronomij 32. inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occisorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.

Grandinem, fulgura, etiã, & tonitrua, sagittas Dei esse curiosè probabo: si nubes arcum esse inueniamus in sacra Scriptura dictas: quod ex sapientia, capit. 5. verè 21. affirmare difficile non erit, dum aserit, Ibunt directæ emissiones fulgurum, & tanquã à bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient, & à petrosa ira plene mittentur grandines &c. Quare David lib. 2. Reg. capit. 12. Deum laudat quia suos inimicos fulgoribus, quæ meo videri, ab ipso sagittæ vocantur: discipauit. His verbis. Misit sagittas, & dissipauit eos, fulgur, & consumpsit eos. Et Psalmo 17. & misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

Non tantũ Deus eis vindictæ sagittis utitur, verũ etiã amoris, in iustorũ enim corda eas emittit, quib⁹

transfixi diuino amore flagrant: nam vt ait Spon-
 sa, *quàm pulchrum est, quàm decorum, à charitate vul-*
nus accipere. & Canticor; 2. *fulcite me floribus, stipa-*
te me, malis, quia charitate vulnerata ego sum. Vbi ait
 Sponsa se à Deo vulneratam esse diuini amoris sa-
 gitta, vt dixit, *Diuus Augustinus, Sagitta veras tu*
Domine cor meum charitate tua? Et postea, *quàm bea-*
tum est, hoc iaculo vulnerari. Sic itaq; Deus propter sa-
 gittas, & tremendus, & diligendus est: non tantùm
 vt humani propugnatores timendus, sed ut cœles-
 tis, ac omnipotens amandus. Quare, *Diuus Hiero-*
nimus homilia. 2. ait: Tu uida membra tua, & prebe te
iaculo electo, siquidém Deus sagittarius est.

9. Hoc vrò nomen, *Sagittarius*, non tantùm ho-
 minē sagittas emittentem, significat: verum etiã
 accipitur pro Sagittario signo illo celesti, quod alio
 nomine Chiron, & alios Philiredes dictus fuit. Poe-
 tæ Centaurum fuisse fabulantur, ab umbilico supe-
 riores partes, corporis homini similes, inferiores
 verò equo, vt ait Apolonij, interpretes his carmini-
 bus,

Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis

Per similis, fit equus rursus pars altera turpis:

Hunc arcitenentem fuisse, Virgilius ait, sic de signis
 cœlestibus, loquens,

Armatusq; arcu Chiron, & corniger hircus

Cùmq; hic Hercules sagittas veneno lerneæ. Hy-
 dræ perlitas, quibusdam per tractaret tempori-
 bus:

bus: in alterum eius pedem vnā illarum cecidit: ce fertur: & cū dolere vulneris diū discrutaretur, etiā si mori non poterat, quia natus erat, ex immortalī patre: deos precatus est, vt mortali natura eum induerent, & immortalī exuerent (vt ex fabulis colligitur) cui dij gratas præbuerūt aures, & inter astra eum collocarunt: vt refert Giginus lib. 2. de stellis. De illis verò, qui sub hoc sagittario signo orti sunt, eorumq; inclinationib⁹, loquitur Manilius, qui eos iaculatores, sagittarios, ac bellatores, futuros ait sic:

Dabit & iaculum torquere lacertis,

Et calammū neruis, & glebas mittere virgis.

Pendentemq; suo volucrem deprendere celo.

Sagittarius etiā, alio nomine Daricus dictum fuit 10
Persicum numisma: in cuius parte antica caput Iouis, in postica verò sagittarius dextro genu in terram innixus, simulq; arcum tenens, intentum iaculum mittens, conspiciebatur: circum scriptis quibusdam Græcis literis. Clemens Theuenius, sagittarium illum Herculem fuisse ait, qui Athasis hac specie colebatur. Nèc minùs Pausanias lib. 5. seu Eliacorum lib. priori. Ab illo sagittario nomen accepisse referunt, Plutarchus in vita Agesilai, & Artaxer: cuius etiā sententiæ meminisse Alexander ab Alexandro lib. 4. Gen. diem cap. 15. eandem tutatur Cælius Rodiginus libr. 10. sectionum antiquarum, capit. 2. Hunc nummum aureum, &

As argen-

argenteū fuisse aiunt. Dequo memiuit Cicero pro sex-
stio sic neq; putauī quūm &c. de vno sagittario me-
queri conuenire. Vndē aiebat A gesilaus, se ex Asia
pulsūm triginta millibus sagittariorum quūm Per-
sarum Rex ea nummorum summa corruptis per
Timocrathen Atheniensibus, effecisset, vt is de Pro-
uincia decederet: quod in prouerbium venit deijs
qui peccunia de gradu deiiciuntur, vt ait Rodiginus
d. lib. 10. capit. 2.

Sic etiā fuit vocatus quidam Episcopus Vapin-
gensis, qui sede Episcopali Lugdunensi Consilio,
Presidente. S. Nicetia priuatus fuit: at postea à Ioan-
ne Summo Pontifice, in pristinā sedem restitutus.
Sic Aimod. lib. 3. capit. 27. & Petrus Gregorius lib.
35. sintacmat. capit. 2. n. 7.

Sagittarius, simul appellatur piscis quidam, qui
Armenio mari, Niloticoq; inuenitur: vt refert Ra-
phael Volaterranus lib. 25. de piscibus rubri maris
Nili, & Armeniæ, his verbis, *Sagittarium equini spe-*
cie, oculos habentem solidos, ac prolixos &c.

Nūc verò quid sagitta, sit, vndē dicta, quis eius
inuentor, quæ earum materia, simulq; genera, ac
quæ nationes eis vsæ fuerint, prospiciamus. Et pri-
mo, *Sagitta est genus teli, siue lignei, siue arundinei, in*
inferiori, parte habens auium plumas ita compositas vt alæ
videantur: in superiori verò parte cuspidem seu ferrum sub-
tiliter attenuantum, ita vt si ab arcu emittatur, punctim
feriat.

feriat. Verba huius definitionis expendamus, atq; comprobemus Et i. verba illa siue lignei, siue arundinei, nam quod sagitta sit telum, euidenter patet. Sagitta demum, aut tota ex arundine fiebat, aut ex arundine, & ligno: quando ex arundine fiebat, tantum cuspis ferrea super imponebatur, quod non requirebatur in sagitta ex ligno, & arundine facta: nam sic fiebat, maior pars arundinea erat, minor vero lignea. v. g. Ponamus sagittam tricubitalem: tertia pars istius. Hoc est cubitus, ex ligno quod à nostris Hispanis lata vocatur, simulq; illis duobus cubitis ex arundine sagitta efficiebatur: cuius ligni tanta est fortitudo, vt pariter ferè ferrò equiparari possit: ex quo cuspis efficiebatur fortissima, quo sagittarum genere omnes Indi vtuntur. De illis verò sagittis, quæ ex arundine fiebant: videtur meminisse Silius Italicus. lib. 9. his carminibus.

*Interdumq; ipsis metuenda phalarica muris,
Interdum stridens per nubila fertur arundo.*

Et Barth sic.

Vestit arundineas, & certatura sagittas.

Ad quod etiàm alludens Virgilius. 4. Æneidos ait.

Vritur infelix Dido totaq; vagatur

Urbe furens: qualis coniecta cerua sagitta.

Quam procul in cautam nemora inter Cresia fixit

Pastor agens telis, liquitq; volatile ferrum

Nescius

Nescius illa fuga sylvas saltusq; peragrat
 Dicteos, hæret lateri lethalis arundo.
 Huc etiã respexit, Strabonius lib. 16. dùm dixit.
 Fuit etiã Endera, quædam interius Gymnetarum sic à nu-
 ditate dictorum hominum domicilium, qui arcu, & arun-
 dineis sagittis præustis vtuntur &c. Quod describens
 Martial. lib. 14. epig. 218. inquit

Callida dùm tacita crescit arundo manu.

Hæ arundines, alio nomine calami vocabantur:
 quos inueniri ait, Philipus Veroaldus, in Rheno Bo-
 noniensi amne, quibus plurima est medulla: de qui-
 bus Plinius loquens, sic ait: *Hic calamorum vsus in*
Creta vellatores suos præcipitavit. Hincq; Strabonius
 li. 16. Gymnetas his calamis vsos, cõmemorat. Dein
 de Pliniº lib. 16. ait. Calamis populi Oriëtis bella cõ-
 ficiunt, quibº spicula addunt irrenocabili hamo noxia.
 De his meminit Ouidius 7. Metamorphoseos sic.

Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.

Simulq; Virgilius egloga. 3. hoc modo.

Quum Daphnidis arcum fregisti, & calamos.

Ad hoc etiã alludens, Silius Italicus ait,

Sublimem calamo sequitur crescente volucrem.

Nec preterijt Iuuenalis satyra 13. dùm dixit.

Per solis radios, Tarpeiaq; fulmina iurat,

Et matris frameam, & Cyrrhæi spicula uatis:

Per calamos venatricis, pharetram q; puellæ &c.

Nec minus Martialis lib. 13. epig. 68.

Galbula decipitur calamis, & retibus ales,

Turget adhuc uiridi cum rudis vna mero.

Epigram. 218. *Non tantum calamis sed cantu fallitur ales.*
Et Pontanus.

Crudeles calami truces sagittæ.

Nunc autem verba illa comprobemus, scilicet 14
*In inferiori parte habens avium plumas ita compositas ut
ale videantur.* Quod eleganter confirmat Divus, Isi-
dorus lib. 18. originum capit. 8. his verbis: *Pennis e-
nim fertur, quasi avis ut celeriter mors percurrat ad homi-
nes.* Quod etiam colligitur ex Virgil. lib. 12. *Ænei-
dos, ver. 319.*

Ecce viro stridens alis alapsa sagitta est.

Et ex Musco.

Ocyus alatis volat efferturq; sagittis.

Quod in ima parte ferrum hæ sagittæ attenuatæ 15
cuspide haberent: probatur ex Ouidio. lib. 3. *tristū
elegia. 10.*

Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis:

Nam volucris ferro tinctile virus inest.

Vbi volucris ferrum cuspidem ferreā vocat. Quod
verò ab arcu emissa punctim feriat, euidenter pa-
tet: & probatur ex Livio qui libro 2. de bello puni-
co sic ait: *Phalarica, & sagitta, punctim ferire, ut iaci
solent &c.*

His sic dictis, adq; explanatis, unde sagitta dicta 16
fuerit, ex pendendum succedit: sicq; dicta fuisse
Divus Isidorus ait, lib. 18. originum capite 8. à Saga
ci iactu, idest *Veloci ictu* quam etymologiam non

bene

bene percipio, itaq; dicendum existimo, sagittam
 idè dictã, quasi quæ satis agitat: nam hæc cõgruen-
 tior, atq; aptior etymologia michi videtur: & quæ
 auribus plus arridet.

Earum inuentorem, Sythem Iouis filium fuisse
 pleriq; volunt: alij verò Perseum, Persei filium, vt ex
 Plinio Polidorus refert lib. 2. de rerum inuentoribus
 capit. 11. Diodorus uerò, Apollinem eas inuenisse a-
 ffirmat. lib. 6. alij verò Dianam, que montes & sal-
 tus peragrãdo feras vulnerabat: vt ait Homeri inter-
 pres in Himno in Venerem.

Diane haud potuit mentem peruincere amore

Alma Venus quam circustant risusq; iociq;

Huic arcus placuere, feras, & cedere syluis: &c.

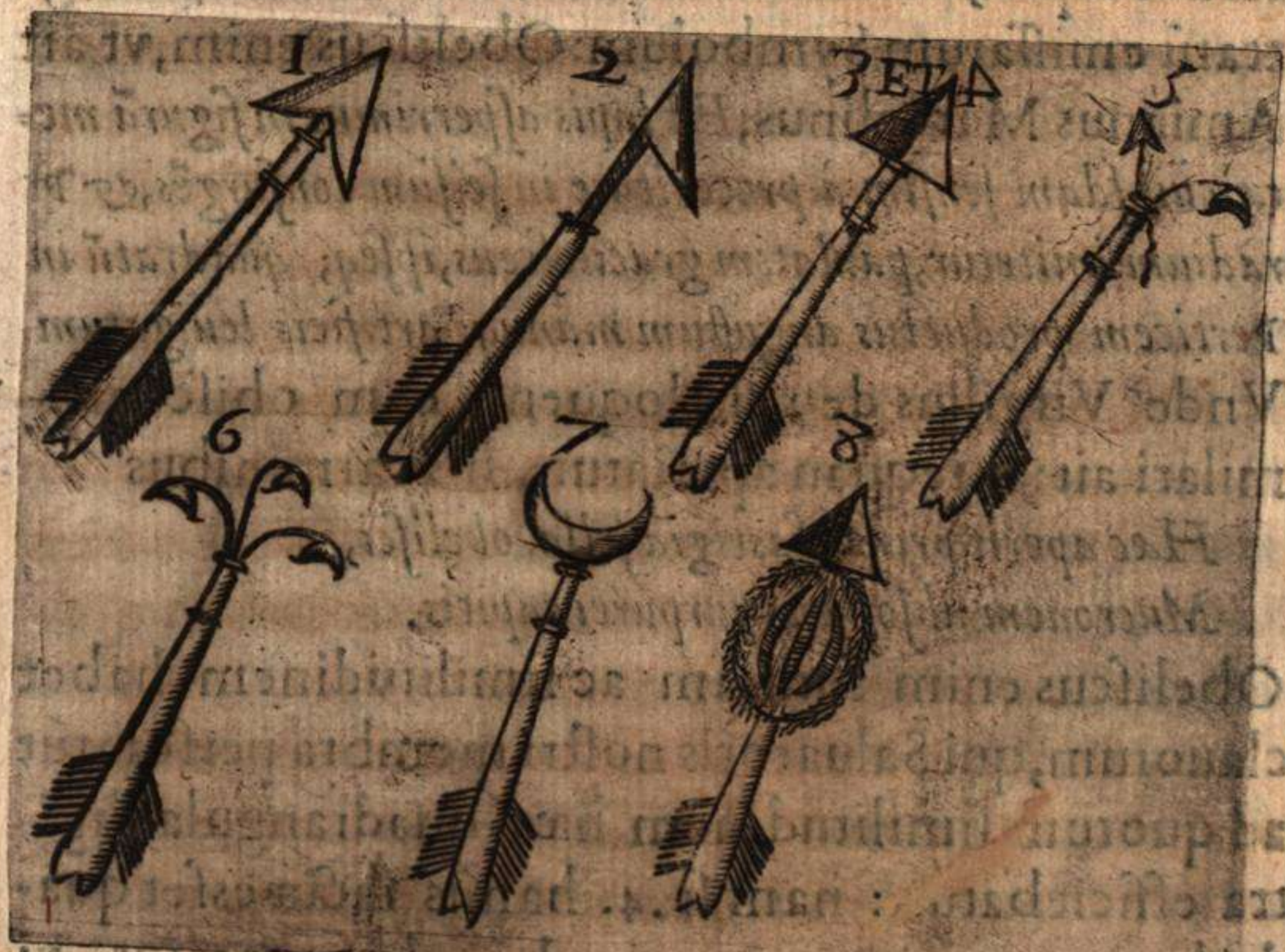
Alij verò aiunt, Mosem ante omnes omnia fe-
 rè bellica instrumenta inuenisse; vt ait Eusebius de
 preparatione Euangelica lib. 9. inter quæ arcum, &
 sagittas inuenit, quæ à Medis tigris vocatur: quia
 velox est vt ipsa tigris.

Quibus opinionib; vt in se nil veritatis habenti-
 bus reiectis, rectè & nouiter dicendum est, ab ini-
 tio ferè mundi, sagittarum vsum inuentum, atq; re-
 pertum fuisse: siquidem Lamech ab Adamo septi-
 mus, ex generatione Cain, eis fuit vsum. Vt testatur
 Sanctus Ambrosius, Strabonius, Nicolaus de Lira
 Vincencius Historialis, & alij. Harũ vna Cain inter-
 fecit dicitur: qua de re inter Theologos magna
 est quæstio, apud quos, cui placuerit, videre poterit.

Quæ

Quæ earum materia fuisset, iam à nobis dictum est supra, dum de definitionis uerba comprobauimus: nunc autem quæ earum genera, quotq; fuerint, exordiar exponere. Sagittarum genera uaria, ac diuersa

19

a San an

Fuit aliud sagittæ genus, quæ triangula erat, & alia quadrangula: at cum Hippocrates quadrangulas quasdam sagittas vocaret, dixit Lipsius, eas esse factas quadruplici hamo sed salva tanti uiri-

14

anti-

antiquitatis tenebris inuolutæ restauratoris pacis non quadruplici hamo compactæ fuerit, sed quadrangula acie, ad formam, ac similitudinem obelisci, cuius inuentorem Mepheri Ægypti Regem fuisse testatur: propterea quod Nilus cum Violenta inundatione Ægyptum vastasset, indignatus Rex, tamquam ab ipso flumine poenas exigere velet, sagittam in undas misit: cumque lumen amisisset, eo postea recepto, obeliscos duos soli consecrauit, in sagittarum emissarum Symbolum: Obeliscus enim, ut ait Amianus Marcelinus, *Est lapis asperrimus in figuram mentis cuiusdam sensim à proceritate in selsum consurgens, & ut radium imitetur, paulatim gracilescens, ipseque quadratum in verticem productus angustum manumque artificis leuigatum.* Vnde Virgilius de rosa loquens, eam obelisco assimilari ait: antequam aperiatur, his carminibus

*Hæc aperit prima fastigia selsa obelisci,
Mucronem absolvens purpurei capitis.*

Obeliscus enim formam ac similitudinem habet clauorum, qui Saluatoris nostri membra perforarunt ad quorum similitudinem hæc quadrangula sagitta efficiebatur: nam si .4. hamis facta esset quadrihamata potius, quam quadrangula uocaretur. uide. 3. sagittæ figuram. Fuit & aliud sagittæ genus, quæ hamata uocauatur: de qua loquitur Dio in rebus Lucilli contra Tigronem lib. 35. his verbis. *Vulnera autem erant grauia, & egre curanda: nam duplici acie utebantur, & sic adaptabant, ut siue sagittæ manerent in-*

corporibus, siue extraherentur, celerrimum interitū adferrent. Alterum enim illud secundum ferrum, & cuspis, ut quod nichil haberet, quo retraheretur, intus relinquebatur. Quo in loco explicando Lipsius lib. 4. Poliorgeticō capit. vlt, ait, de quodā sagittarū genere cuspidē supra cuspidē tenui ferro nexā habentiū, ita ut si quis sagittā ē corpore deducere uellet, tenui ferro rupto, in corpore eam manere intelligendum esse locum illum. Sed ad quid cuspis supra cuspidem ponenda erat? cū ictus ille vnū tantū, vulnus efficeret, at meo videri sagitta in illū modū fiebat: qui s. in effigie est. Ita ut hamus ille, non ferro, sed filo potius, aut alia fragili re ligaretur: quod sagittarū genus, in metu, & noxa, ciuibus Romanis fuit (ut ait Plutarchus his verbis,) *hamatas, & uncinatas acies.* & ipse terrore Crassi militibus fuisse ait sic, *Intentionem, tenoremq; & robur sagittarum arma perfringentium, & per omne quod obstaret: durum aut mole penetrantium.* Ob quod terrore milites hæ sagittæ afficiebant.

Hincq; intelligo Ieremiæ locum cap. 5. ubi Deus iratus contra Hierusalem asserit, se missurum gentem fortissimam, cuius pharetra esset tanquam sepulcrum patens, his verbis, *Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo, domus Israel (ait Dominus) gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur: pharetra eius, quasi sepulcrum patens, uniuersi fortes &c.* Sed quare illius gen-

is pharetra sepulcro patenti assimiletur, exponamus
nam ut Deus terrorem, ac fatigationem, omnibus
Hierusalem habitantibus incurreret: nullam melio-
re alia significatione, pharetra gentis Hierusalé des-
tructura, conferre potuit: nam si ad sepulcrum pa-
rens ac cedamus, ut aliquid, quod in eo conditum
est, dispiciamus, obstupebimus, ac stabunt comæ:
sic etiam, & pharetram eius gentis terroris, timo-
ris, ac metus, futuram Hierusalé habitantibus, Deus
imminet (ut sagittæ illæ Crassi militibus) nam cus-
pidos aduncas habebant, quapropter difficilius è
vulneribus extraherentur: de quibus meminit Ovi-
dius tristium lib. 3. eleg. 50.

Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis. &c.

Idem 2. Amorum sic.

Quid iuuat in nudis hamata reponere tela

Osibus?

Quod etiam asseuerat, Virgilius, *Eneidos lib. 9.*

Dextramq; aspexit inermem hamatis,

Has tortiles vocat Pontanus.

Auertit Dea tortiles sagittas. &c.

Et Plinius lib. 16. cap. 36. de hamatis ait, *Calamis Ori-
tis populi bella conficiunt, quibus spicula addit irreuoca-
bili hamo noxia.*

In vfu etiam fuit, aliud sagittarum genus ternam
cuspidem aduncam habens, hoc est tres hamos: de
qua meminit Statius lib. 9. sic.

Aspera

Aspera tergeminis acies se condidit uncis. (Cicero)

Aliam sagittam inueni, lunatam scilicet cuspidis, 24
 quæ cum emittebatur, si hominis caput attinge-
 ret, penitus resecabat: similiterq; quodlibet mem-
 brum. De hac sagittarum forma meminit Herodia-
 nus lib. 1. his verbis: Idem aliquando sagittas lunate
 cuspidis in Maurusias Struthos intorquebat, quæ & pe-
 dum celeritate, & alarum quasi velis, ocysime fereban-
 tur: atq; ita capita amputaret, ut exeat centibus (qui
 teli impetus fuerat) aliquandiu tamen viuentibus similem
 cursum continuarent.

Fuere, & alia sagittæ, quæ oleo incendiario, stup- 25
 pa, sulphure vitumineq; involutæ ardentes à ballis-
 tis, in hostiarum nauium alucos infigebantur, in-
 undatq; cera, pice, & resina tabulas, totæq; omnis
 ignium repente succendebant.

Has arcu, & machina quadam Catapulta voca- 26
 ta emittebant: sed de hac Catapultæ machina post-
 ea dicemus: de arcu meminit Dio his verbis. Ex ar-
 cubus validis, & magnis, qui & ipso obliquo illo flexu, ita
 etiam telum violente emittebant. Et Procopius lib. 1.
 Belli. Arcum ipsum longe validiorem usq; in dextram
 tendunt aurem: tali igitur nisu emissam sagittam mirum
 non est frustra non mitti, cui neq; thorax ullus, neq; sentina
 possit resistere. Quare, cum sagitta emittitur, arcusq;
 curbatur, cornibus assimilatur, ideoq; cornum ar-
 cū Ovidius vocat: secund. Metamorpho. his verbis.

idi robien. A. oi zult. Bi. V. sinim Cydonio

Cydonio fundebat spicula cornu.

Et Silius Italicus lib. 2. de bello punico,

Crebra Cydoneo fundebat spicula cornu.

Idem lib. 5.

Viribus intorquet lethalem in moenia cornum.

Conantis Dorilæ: iunctis iam cornibus arcus,

Et ducti spatium nervi compellente sagitta,

Excuttere in ventos resoluta pollice ferrum.

Et Ovidius 1. metamorphosicos.

Arma a sueta capis, flexumq; acornibus arcum.

Idem aduncum in æpistolis uocat sic.

Iam prima deest arcui præsignis adunco. &c.

Claudius verò curuatos sic arcus vocat.

Et solui curuatos imperat arcus.

27 Ego verò arcum ab arcendo dictum fuisse potius existimo, quia eminus hostem arcet: quare qui copræliabantur, ac utebantur, *Arquites* dicebantur: quasi qui arcu hostes arcunt. Hunc ex ligno fieri (Vegetius sic ait) *Arcubus ligneis, sagittis q; lusorijs.* Sed in hoc nullum dubium est, itaq; pergamus.

28 Sagittarum arcu emissarum longitudinem vicuitalē fuisse dicitur, & tri cubitalem: quæ longitudo harum sagittarum fuit: nam Catapultæ machinæ sagittæ longiores fuere, de quibus postea cum de Catapultæ machina egerimus, latius calamo committemus.

29 Has sagittas portabant in Coryto, seu phætrea, ut meminit Virgilius 10. Æneidos ibi,

Corytiq;

Corytiq; leues humeris, & terribifer arcus

Et Scythicae boue, omniumq; ongulæ in dextera sua

Telum Scythici leue coryti

Hoc etiam descripsit Silius Italicus lib. 15.

Turba ruunt, stridentq; sagittiferi coryti.

De pharetra uerò egit Quidius i. Metamorphos sic.

Deq; sagittifera prompsit duo tela pharetra.

Idem. 9.

Clausa tamen misi, Scythica tibi tela pharetra.

Et Quint.

Pendentefq; humeris portabant tela pharetræ.

Pontanus.

Formabas docilem hamatæ se aptare pharetræ

Vbi pharetras hamatas vocat, aut quia sine m. tanquam hamum retortum haberent, aut propter hamatas sagittas, quas intro inclusas portarent: ut venenificas pharetras vocat, idem autor, alibi, non quia ipsæ venenum habeant sed quia sagittæ cuspidem veneno perunctam gestarent sic.

Arcumq; clauamq; venenificamq; pharetram.

Et alibi etiam truce pharetram vocat: non quia pharetra sit crudelis, sed quia sagittæ, quæ intro sunt immixtas, ac crudeles vocentur hoc modo.

Telaq; de pharetra sagittæ ipse truci

Hæ pharetræ ex feris fieri solebant ut Tho Rad in-

quit.

Setosa ille pharetra toxicatas gerit sagittas.

Aut è cornu, ut Pamphilus.

Cornu flexile pendulam pharetram.

Aut fiebant è ligno leuissimo, quod auro, siue alijs
picturis ornabant, vt ait Claudianus,

Aurata donabitur ille pharetra.

Et Ouidius 4 Metamorphoseos.

Salmaci vel iaculum vel pietas sume pharetras.

Nec aliter Pontanus dum dixit.

Pulsatum nitida ad latus pharetrae.

Ex auro etiã fieri solebant, nã à David, victis ur-
bibus Thebath, & Chum, ex ipsorum aureis phare-
tris, columnas, & vasa, mare q̃ aeneum Salomon fe-
cit: vt ex Paralipomeno lib. 1. cap. 18. constat, vbi sic
ait, Tulit quoq; David pharetras aureas quas habuerant
serui Adarezer, & attulit eas in Ierusalem, nec non de The-
bath, & Chum urbibus Adarezer æris plurimum, de quo fe-
cit Salomon mare aeneum, & columnas, & vasa aenea &c.

Indi verò ex corio has efficiunt pharetras in qui-
bus sagittas, portat, ad hostes debellandos, simulq;
ad feras syluis interficiendas, ex quodam simulq; iu-
cornu genere eas efficiunt.

Quæ verò nationes his vsæ fuerint, accurate, ac
diligentes explere incipiam: quæ varia ac diuer-
sa fuerit, & vt varia perstringam, antequã ignes ac
igniunt arma inuenirentur, omnis fere terrarum or-
bis nullis alijs armis aptioribus, præter hæc fuit
vlus: quæ autem nationes eas precipuas in vsu ha-
buerint multis autoritatibus doctissimorum viro-

rum quam plurimisq; veterum ac antiquorum autorum sententijs in medium adducendis, patefiet.

Et primo Indi, ut Quintus Curtius refert lib. 8. & 9. Huic etiam accedit Cælius Rodiginus lib. 23. lectionum antiquar. capit. 9. Nec varius est Strabonius lib. 15. nec ab his recessit Plinius lib. 16. capit. 36. hanc etiam tutatur sententiam Philostratus in vita Apollonij lib. 2. capit. 12. hi tam periti ea in arte sunt, eorumq; tam magnum est exercitium, ut formicam per terram aut parietem deambulantem formicam (inquam) scarabei magnitudinis sagittis configant. Hi etiam malum medicum, aut punicum, deorsum mittunt quod duo aut tres sagittantes per aërem vagare efficiunt, nullatenusq; in terram cadere permittunt aliter quam in varias partes diuisum. Hincq; cælius Rodiginus, loco supra d. refert, inter eos sagittatorem fuisse eximium, cuius tam magna erat fama tanta peritia sagittas dirigere, ut per anuli foramen transirent: cumq; hic ad Alexandrū Imperatorē perductus fuisset, eo scilicet, tēpore, quo Imperator ille aduersus eos profectus impetium simulq; hominis gloriā audijset, voluit eū in sua presētia artē exercere, tenuit, ob quod Alexander iratus eum interfici iussit: & cum ad supplicium duceretur, militibus sic est afatus, ego per multos dies artē exercendi sagittas delivebam, nec minimum quidem in eo exercebar: pro inde veritus

33

AE

ne ob inuictitudinem voto exiderem, recusant quod
 petierat Imperator. Et cum hæc Imperatori nunci-
 ta fuissent, hominem è vestigio mitti iussit simulq;
 cum magnis muneribus honorauit, animi altitudi-
 nem miratus, mori potius optantis quam opinione
 videri minor. His Indis moris est; quoties prælium
 sunt inituri, sagittas capiti radiorum instar impone-
 re, existimantes se se illo modo hosti formidinem
 incutere cuius moris meminist Prudentius dum di-
 xit.

Non illum Regina Tyræ, non accola magni

Euphratris Parthus rapiet, non decolor Indus,

Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.

Septeni in vno Elephante sagittant, assensu, isto-
 rumq; Rex ex Elephante venatur, ac feras sagitta
 interficit, vt ait Ioannes Boemus, horum sagittæ bi-
 cubitales sunt, arcus vero tricubitalis, vt ait Alexan-
 der ab Alexandro.

34 Æthiopum arma similiter sagittæ fuerunt, qui-
 bus etiam hodie vtuntur (vt ait Cælius Rodiginus)
 lib. 5. lectionum antiquarum capite 3. his verbis
At Æthiopes, cum ita cecidit bellicum inferunturq; signum,
*saltant venerabundi, nec apud illos citra saltationem excu-
 teret aliquis sagittam, quæ tela capiti, pro pharetra radio-
 rum instar circumponere, gentium illarum mos est. Quin
 eo modo inuicere se se hosti formidinem opinantur. De quo
 etiam titu meminist Carolus Paschalius de Coro-
 nis lib. 9. c. 16. his verbis. Æthiopes pugnaturi circum*

ponunt

ponunt capitibus suis in orbem sagittas. Illorum arcus
 quatuor cubitorum est, sagittæ verò longissimæ, ut
 ait Herodotus, lib. 7. & Strabonius lib. 17. Quibus
 coniungendus est, Diodorus Sicul. lib. 4. capit. 1.
 qui sic ait. Ferunt scuta ex corio crudo bovis, ac paruas has-
 tas, & ex his alij peracutas sudes, quandoq; ligneos arcus,
 quatuor cubitorum: quibus sagittant altero protenso pede,
 consumptis sagittis sudibus pugnant &c.

Parthi etiam nunc occurrentes nunc terga dan- 35
 tes simulata fuga, in hostes irruerant, ut ait Virgil.
 lib. 3. Georgicorum versu 31. sic.

Fidentemq; fugam Parthum versisq; sagittis.
 Nec in elegantius Aurelius Olympicus in Cinegeti-
 con ita scribit.

*Imbellemq; fugam referam clausasq; pharetras
 Parthorum, laxosq; arcus; & spicula nulla.*
 Quibus addendus est, Silius Italicus lib. 10. de be-
 llo Punico qui sic ait.

velocius inde

Hemonio Borea pennaq; citatior ibat.

Quæ redit in pugnas fugientis arundine Parthi.
 Et Aul Pers. satyra 5.

Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
 Nisi per placeat legere, ducentis tergore ferrum, Ut ait
 Pamphilus.

Qua Parthi versâ post sua terga manu.

De his meminere Cornelius Tacitus lib. 15. & 5. Plu-
 tarchus in vita Mercel, & Crassi lib. 2. capit. 12. Iusti-

nus

nus lib. 41. his accedit, Ovidius lib. 2. de remedio
amoris.

Vince Cupidinas pariter Parthas q; sagittas.

Et Seneca ad Lucillum Epistola 36. sic inquit. Si in
Parthia natus esset, arcum infans statim tenderet. De his
meminere Dion in Pompeio, Plutarchus in Crasso,
Herodainus lib. 1. & 4. in epistola Antonini Bas-
siani ad Artabanum, Suetonius in Vespasiano ca-
pite, 6. quo in loco, Vologesus Rex Parthorum Ves-
pasiano, quadragintamillia sagittariorum promit-
sit. Appianus lib. 4. bellorum civilium. Exatq; Aus-
gusti nummus qui cum de his Parthis triumphum
reportatus esset nummis horum præcipua arma cudit
cum titulo *De Parthis*

De his meminit Cornelius Tacitus lib. 1. & 2. Pla-
tarchus in Crasso, & Cassiodorus lib. 2. capite 1. In
Arabes

Arabes hoc teli genere usi fuerunt, de quibus Luca-
nus lib. 7. sic ait.

36

Arabes q; soluto

Arcu turba minax &c.

Idem ait Diodorus Siculus lib. 6. capit. 1. & 10. Stra-
bonius lib. 13. quibus accedit Titus liu. lib. 7. dec. 4
Hos sequitur Plinius. lib. 16. capt. 36. Appianus bello-
rum civil. lib. 4. camelis equitantes his præliaban-
tur sagittis, ut ait Vegetius, lib. 3. cap. 23. inter hos
nil proprium erat, sed consanguineorum omnia erant
communis, & maximus ætate, cæteros præcedebat
in omni re, communem habebant uxorem, bacu-
lum gestabant, quo ante portam pulsato congres-
sui parcebant, aliosq; de prauatissimos ritus ob-
seruabant.

Persarum moris etiam fuit sagittis uti, ut ait Ro-
diginus, lib. 18. de antiquis capit. 18. his verbis, Porro
apud eosdem ita receptum moribus, in bellum ituros ante
Regem in throno sedentem cum ducibus coire, ac singulos in-
cognos ad id paratos sagittam conicere: qui mox sigillo ob-
lignentur Regio, demum peracto bello singulis sagittam
suam repetentibus, desideratorum mirrationem. Proco-
pius q; lib. 1. de bello Persico ait, Perse fere omnes sa-
gittarij sunt. &c. Idem sequitur Heliodorus, lib. 1.
quæ sequitur Polibius lib. 5. Oppianus 2. Halicarna-
seus adicit, illos excogitasse artem adiciendi vene-
ni. De his loquens S. Ambrosius lib. 6. Hexa sic ait.

Gens

Gens Persarum, ferox bellis, valida sagittis. Claudianus
verò de bello Hildonico Susam urbem maximã,
apud Persas pharetrata vocat, nec minus Virgilius
qui lib. 4. Georgic. sic ait.

Quaq; pharetrata uenia Persidis urget.

de illo verò more, quem Rodiginus refert, meminuit
etiam Alexander ab Alexandr. lib. 1. Hen. dier. cap.
20. Horum que filij à quinto anno ad quartum, &
vigessimum discunt equitare, iaculati, sagittare, &
imprimis vera loqui ut ait Ioannes Boemus lib. 2.
deritu, et moribus omn. gent. capit. 7.

37 Apud Sarmatios hic mos similiter increbuit,
quod eleganter prosequitur Ouidius in Ibim in fine
ubi simul Getas sagittiferos vocat.

*Deniq; Sarmaticas inter Geticasq; sagittas,
His precor ut viuas, & moriare locis.*

Idem lib. 4. tristium eleg. 10. hoc modo

Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

De quibus etiam meminuit Martialis lib. 7. epig. 1.
sic,

Inuia Sarmaticis domini lorica sagittis. &c.

Hos non preterit Bargeus carmin lib. 1. dum di-
xit.

Ergo alacris iuuenum manus emicat, & petit vltro

Arma pharetratis obuia ferre Getis. &c.

Nam in Scythiæ extremis Sarmati sunt Getæ vo-
cati de quibus Ouidius lib. 4. tristium eleganter egit.

Ponponius Mella libro. 2. de situ Orbis.

Cretenses similiter hæc arma præcipua habuerunt: nam ut ait Apuleius. *Cretes sagittiferi Dictinam Dianam appellant.* Nec minus Virgil in Ceyr

Attica Cretea sternebant rura sagitta.

Idem. 3. gergror.

Cresam q; pharetram.

De qua re quamplurimi scriptores meminere, & in primis Diodorus Siculus. lib. 6. capit 5. Apul. lib. 11. Metamorpho. nec inelegatius Arrianus lib. 2. gestor. Alexandri, quem sequitur Trebellius Pollio in vita Claudij secundi. Quod etiã non præterijt. Genophon lib. 3. nec oblitus fuit Cesar de bello galico lib. 2. & 3. memoriã etiã prodidit Strabonius lib. 1. & 10. calamo commisit Pausanias lib. 1. tipis mandavit Q. Curtius lib. 4. Posteritati reliquit Plutarchus in Gracchis, nec varius in varia historia his Ælianus lib. 1. ab his nullatenus distitit Maximus Tir sermone. 7. fabet etiã Solin⁹ lib. 2. capit. 16. ad hoc alludit Liuius decad. 4. lib. 7. & 8. eiusdem sententiã est Thucydides de bello Pelloponesiaco lib. 6. Hi non tantum in bellis sagittis vtuntur, verum venenatis his feras interficiunt, quã, dictamno gustato, virus purgant, vt ait Cicero, lib. 2. de natur. Deorum. His verbis. *Capræ feræ in Creta confixæ venenatis sagittis, dictamnium herbam querunt.* Eisdem fere verbis hoc profequitur Ælianus d. lib. 1. sic *Cretenses sagittandi periti sunt, quare iaculis petunt capras, quæ in montium cacuminibus pascuntur: illæ verò coniectæ*
repente

repente comedunt herbam dictaminum, & simul ac gustaverunt, iacula tota excidunt. De quo meminit Virgilius lib. 12. Æneidos his carminibus.

Dictamnium genitrix Creteæ carpit ab Ida,

Puberibus cæulem foliis, et flore comantem.

Purpureo, non illa feris incognita capris,

Gramina cùm tergo volucres hædere sagittæ

Ambrosiæ succos, & odoriferam penæceam.

Hi alio nomine Gnoſſij dicti fuerunt, hincq; Lucanus lib. 3. ait,

Creta vetus populis Gnoſſasq; agittare pharetras

Docta, nec Eois peior Gortyna sagittis:

Et Propertius

Et pharetra ex humero Gnoſſia utroq; iacet.

Gnoſſus enim principalis Cretæ urbs sic dicta a flumine, & sic etiam Cretenses ab ea Gnoſſi appellati.

Aliqui verò eorum Cydones dicti fuerunt, ut ait

39 Servius, in illud Æneidos lib. 10

infelix nova gaudia Cydon &c.

Et Lucanus. lib. 7.

et Creta Cydonas

miſit. &c.

Nam ut tradit, Lucius Florus, epit. lib. 3. in bello Cretico magna Cretæ hæc urbs erat.

Alij autem Gortyni appellati sunt, unde Gorty-

40 niacas sagittas Pamphilus vocat, hoc carmine.

Et Gortyniacas leuis sagittas.

De his etiam Silius Ital. ait lib. 2. de bello Punico.

Nec

*Nec se tum pharetra iactavit iustus vlla,
Eois quanquam certet Gortyna sagittis.*

Et Lucanus lib. 6. hoc versu.

*Diçtea procul ecce manu Gortynis arundo,
Tenditur in scenam &c.*

Ovidius etiã lib. 7.

Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu. &c.

Scithæ etiã hanc sagittariorũ artem exercuerunt, quibus adeo sagittarum studium fuit, vt dextra, ac sinistra, pariter iacularentur: & vice alterna sublato discrimine, in hostes sagittas mitterent. De quibus Virgil. loquens sic ait.

Et gens illa quidem sumptis, haud tarda pharetris.

Et Horatius lib. 3. carminum ode. 8.

*Iam Scithæ laxo meditentur arcu,
cedere campis.*

Idem eod. lib. 3. Carminum ode. 4.

Visum pharetratos Gelones.

De his Lucanus lib. 8. loquens sic ait.

Experti Scythicas Crasso percunte sagittas.

Et Sabell.

Ipse Scythes curuos arcus teretesq; sagittas. &c.

De his meminit. Q. Curtius lib. 7. in oratione legatorum Scytarum ad Alexandrum. Xenophon. lib. 3. expeditionis Cyri minoris.

Hi cum fœdus ineunt, emittunt vinum in calicem fictilem, & qui fœdus gerunt, extracto à venis sanguine, eum miscent, quo perungunt sagittas,

secu-

securim , & iacula: posteaq; se multis verbis deuouent, vinumq; epotant. Ii similiter decuribus praeliantur, vt Arabes, Pharrasij, Nigretes , & Britani, vti ex Xenophonte lib. 6. Strabone 17. Herodoto 4. & 7. Q. Curs. 4. patet.

Horum legibus cauebatur, ne homo sexagenarius militiae admitteretur: qui etiam mos apud Romanos increbuit, sexagenarios namq; perinde quasi deliros, ac ad omne vitæ munus inutiles, in otium reiiciebant: atq; ab omni functione negotiorum relegabant. Vnde ortum fuit prouerbium illud, sexagenarios è ponte dimittere , per pontes namq; qui in comitijs, fuerunt, ad tempus constructi, suffragiũ, laturo transibant: unde sexagenarios è ponte deiicere nil aliud est quam à suffragijs repellere, quod. His verbis prosequitur Nonius: *Cum in quintum gradum, (inquit) peruenerãt, atq; habebant sexaginta annos, tum deniq; erant à publicis negotijs liberi, atq; expediti, & otiosi. Ideo in prouerbium quidam putant venisse: sexagenarios de ponte deiici oportere. Idest quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebant. &c.* apud q; hos Scythas nil grauius erat quã furtum, mucrones adorant, ac pro Dijs habent: sic dictos aiunt à Herculis filio, Scythes dicto: alij verò ab hoc verbo Græc, exculestai, quod idem est ac irasci: nam eos iracundos esse aliqui asseuerant. His moris erat, vt priusquam dormirent, vesperi in pharetram candidum immitterent calculum, si is dies citra, molestiã forte abiisset: sin aliter

atrum. Postremoq; vbi è vita quis decederet, pharetram eius proferebant: Et si plures candidos calculos inuenissent, felicem eum iudicabant: secus verò si plures nigros. Hincq; in prouerbum venit bonus è pharetra dies, siquid ex animi sententia accidisset.

Gelones alio nomine nuncupati fuere, de quibus Virgil. lib. 8. Æneidos loquens sagittiferos esse ait.

44

Hinc Lelegas, Carasq; sagitti ferosq; Gelones.
Daci, seu Dacæ, appellati etiam fuerunt, de quibus loquens Horatius lib. 3. ode 6. sagittis formidandos esse inquit his verbis.

*Deleuit urbem Dacus & Ætiops,
Hic classe formidandus, ille
Missilibus, melior sagittis.*

Et Crin.

Visam Gelonos, & iaculo leues Dacos.

Et Man.

Crudi atq; færoces festinant Daci atq; Dacæ.

Et Virgil.

Indomitiq; Dacæ, & pontem indignatus Araxes.

Iaziges iidem cum his fuere, vt ait Tiraquell ad Alexan. ab Alexan. de his sic Ouidius in Ibim.

45

Pugnabant iaculis, dum Thraces Iazyges arcu.

Vt legit Mycitus non Iapiges vt alij.

Armeni arcitenentes, & sagittarij reperti sunt

G

sunt ut ait Ælianus de instruendis aciebus capit. 45.
& Bart. hoc modo.

Pergite, & Armenias belli frenate sagittas.

Similiter Lucanus lib. 8.

Armeniosq; arcus, Scythicis intendite nervis!

Et Cladianus.

Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas.

Armenius. &c.

Hoc etiam scribit Statius Syl. 1.

Pannoniusq; ferox, arcuq; Horrenda fugaci

Armenia. &c.

47 Cydones simili modo sagittis præliabantur, de
quibus Mant in al. 6. sic.

Poma sagittiferi missa Cydone gravant.

De his pomis meminit Serenus cum dixit

Aut que Poma Cydon Creteis missit aboris.

Et de horum arcu mentionem facit Horatius lib.
4 car. ode. 9.

Primus de Teucer tela Cydonio

Direxit arcu: &c.

Et Virgilius in bucol.

Ire libet; Partho torquere Cydonia cornu?

de Spicula.

Et Statius.

Cydoneas ante ibunt gessa sagittas.

De hoc etiam egit Strabonius lib. 10. & Virgilius 12
fastibus pugnabant, ut ait Geraclides in Politicis.
meminit etiam Mant in al. 6.

Lydi etiã sagitti feri fuerunt, vt ait Herodotus lib. 1. hi feroces atq; immites erãt, vt ex Seneca cõstat.

48

Vidit Persis, ditisq; ferox Lydia regni.

Et quantũ feroces, ac crudeles extitere, tantũ libidinosi fuere: liquidẽ tota ferẽ die ac nocte mollitici peccatũ exercebãt. Hi equietãtes sagittabant, vt Paſeratius refert, de his egit Iſaias. c. 66. & Ierem. 46.

Sarmatæ eandem artem exercuerunt, vt ait Cornel. Tacitus lib. 5. Plinius verò 16. & adeò sanguinolenti inuenti sunt, vt hominis ab eis interfecti sanguinem statim biberent: & non tantum humanam sanguinem potabant, sed equinam vnde Martialis in amphiteatro sic ait.

49

Venit & epoto Sarmata pastus equo.

Antrophagi dicti fuere, ab hominib; edẽdis græco vocabulo sic Strabonius lib. 11. de his Priscianus sic.

Hic sunt Germaniq; truces & Sarmata bellax.

Hos crudeliſſimos affirmat Pamphilius sic.

Illyricos Partos. Sauromatas q; truces.

Et Ouidius de ponto.

Moris an oblitus patrij, contendere discam

Sarmaticos arcus?

Medi etiam sagittarum vsum habuerũt, de quibus

Propertius lib. 3. Eleg. 12. sic ait

Ne ve tua Medæ letentur cede sagittæ.

Et Lucanus lib. 4. ibi.

Æquaturusq; sagittas

Medorum.

50

- Et Isaia 13. : 8. vbi Medi Babylonios vastarunt his sagittis scilicet, Ecce ego scitabo super eos Medos qui argentum non querant, nec aurum velint: sed sagittis filios parvulos interficient, & lactantibus vteris non miserebuntur, & super filios non parces oculus eorum.
- 51 A Syrijs eis utebantur, vt colligitur ex Plin. lib. 16. c. 36. & Exod. c. 37. n. 33. illis in verbis, Propterea haec dicit Dominus de Rege Assyriorum: non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mitet in circuitum eius aggerem. &c. & Ieremias cap. 6. n. 22. Haec dicit dominus ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna consurget a finibus terrae. Sagittam, & scutum arripiet, crudelis est, & non miserebitur. adhuc Ieremias quo in loco Deus Ierosolymis id venturum aiebat, eo quod contempserant legem Domini, de quibus idem Ieremias capit. 50. n. 9. scribit. Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis: & preparabuntur aduersus eam, & inde capietur: sagitta eius, quasi viri fortis interfecto is, non reuertetur vacua. &c.
- 25 Baethrae ex d. lib. 16. c. 36. Plinij, & ex Silio Italicolib. 9. in illis versibus.
- Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
Submitet, vacuasq; ostendet Baetra pharetras.
- Cathaini sagittis telorumq; generibus quibusdam,
hominibus aliarum gentium nullatenus cognitis videntur,
vt ait Ioanes Boemus, li. 2. de ritu & moribus omnium gentium. c. 8

Messagethæ ex equis, pedibusq; pugnant, et v- 55
troq; modo inuicti remanent: sagittis, & hasta utū-
tur quotiesq; aliquis muliebri libidine capitur, cum
ea sine pudore concumbit, suspensa ad plaustrum
pharetra.

Tartari sagittaturi dextrum brachium ab arma- 54
tura exuunt; & tanta vi postmodum sagittas excuti-
unt, vt nullum armorum genus sit illis non pene-
trabile: turmatim pugnant, turmatim fugiunt, vul-
nifico sagittarum iactu sequentem à tergo hostem
conficientes, vt referet Ioannes Boemus lib. 2. de ri-
tu, & moribus om. gent. capt. 10.

Babylones ex Ieremia c. 51. n. 11. sagittiferos fuis- 53
se constat, ubi cum Babiloni imminetia mala à
Medorum Regibus per prophetam prædicerentur,
eis asserit, *Acuite sagittas, implete pharetras: suscitabit Do-
minus spiritum Regum Medorum.*

Thraces eis utuntur, dumq; tonat, fulgurat ue, 56
cas in cœlum excutiunt, quo facto Deo minitantes,
existimant, nullum alium præter suum Deum esse,
vt ait Ioannes Boemus lib. 3. de rit. & morib. cap. 5.
itaq; arcu valde pugnant in quo magnopere à puc-
ritia exercentur. De his Pamphil.

Thracem ensẽm, Thaces arcus, Thracemq; pharetram. 57
Aliter verò Darius sagittas in cœlũ excutiebat quo
facto à dijs victoriam impetrabat.

Ciues etiam vrbis Gog sagittis strenuissimi fue-
re contra quos Dominus iratus ait per Ezechielem

capit. 39. n. 3. Et percussam arcum tuum in manu sinistra
tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam. Et. n. 9.
Et egredientur habitatores de urbibus Israel, & succendent,
& comburent arma, clypeum, & hastas arcum, & sagittas,
& baculos manuum, & contos. &c.

58 Græci eas in usu habuerunt, qui equitum quam
plurimas habebant species, inter quas Hippotoxos:
qui equites fuere sagittarij, ut testatur Herodo-
dotus, lib. 9. Thucydides lib. 2. & Cæsar lib. 3. belli civi-
lis. Hos ex Syria Comagenus Antiocho inter alios
equites misit, ut ait Hirtius in bello Africo Pollux
onomasticon lib. 1. capit. 10.

59 Tzangatores, alij appellati fuere, à Tzangris arcus
cuiusdam genere, ut ex Cantacuzeno liquet, lib. 1.
Iun vero pag. 313. facit eos milites spatarios, sed ma-
le cū fuerint sagittarij, & arcitenētes, ut notat Geor-
gius Codinus Curopalata lib. 2. comment. capit. 5.
n. 67. qui arcus Tzangra vocabatur.

60 Lycij ex Silio Italico. lib. 1. sic aiente.
Lycios damnans hastilibus arcus.

Et Statius lib. 6. Thebaidos,
Cætera plebs gaudet Lycijs contenta pharetris.

61 Ichurei siue Iturei ex Virgil. lib. 2. Georgi sic!

71 Ithureos taxi torquentur in arcus
Et Lucanus lib. 7.

Tunc, & Ithurei, Medij, Arabesq; soluto

Arcu turba mimax &c.

Idem lib. 6.

Ithureis cursus fuit inde sagittis.

Trogloditæ ex Ioanne Boemo lib. 1. de moribus
et ritibus omnium gentium cap. 6. his verbis.

62

*Arma fuerunt Trogloditis, ij quos dicunt Megauares
scutum ex corio crudo bobis, rotundum, & ferratam cla-
uam: alij arcus lanceasq; &c.*

Dobæ ut ex Ætiopiæ historia cõstat, capite 45.
arcu, & sagittis uenenatis vtuntur, quibus si ali-
quem tangant, statim moritur: gens est valida,
ferox et indomita, crudelis et atrox.

63

Amazones mulieres sunt nullos homines in sua re-
publica nec ciuitatibus habentes, sed ipsæ leges cõs-
tituunt, ac obseruant. Hæ sagittis in certaminibus
atq; bellis vtuntur, cum viris depugnant: de quo
meminit Ponponius Mela lib. 3. cap. 4.

64

Basilides Reges sagittis utebantur, vt etiã Põpo-
nius Mela ait, lib. 2. de situ orbis capite 1. his verbis
*Basilidis ab Hercule, & Echidna generis principia sunt
mores regij, arma tantam sagittæ &c.*

Seres populi Sythiæ Alciaticæ inter Tabim, &
Taurum montem, à Sera yibe sic dicti sunt, apud
quos arbores reperiuntur, in frondibus tenuissimã
lanam ferentes, ex qua serica vestimenta conficie-
bant, Virgilius Georgicorum:

Vellera que ut folijs despectant tenuia Seres.

65

Hi sagittis utebantur, vnde intelligetur Horatij lo-
cus qui sic ait.

C 4

Doctus

Doctus sagittas tendere Sericas

Arcu paterno.

66 Deniq; Macæ ex Alexandro. ab Alexandro Ægip-
tj, Magnesij, Carduchi, vt ex Xenophonte lib. 4. in
Cyro Iuniore. Saci ex eod. lib. 5. Malagetæ ex Hero-
doto lib. 1. Alaxamatæ ex Mela lib. 1. capit. 20. Mau-
ri, siue Maurusij, ex Herodiano lib. 6. & 7. Basilides-
ex eod. Pomponio Mela lib. 2. capit. 1. Illyri, Triba-
lli, & Odrysij ex Diodoro siculo lib. 17. capit. 2. Daci
ex Liuiio. Decad. 4. lib. 5. Albani ex Strabone lib. 11.
Iones ex Herodoto lib. 5. Moscouitæ, Rutheni, Tar-
tari, ex Pomponio Mela lib. 4. Meotoci, Toreatæ,
Arrichi, Phicores, Iaxamatæ siue Iaxamathæ, vt idē
Mela lib. 1. de situ orbis capit. 21. refert his uerbis,
*Oram quæ à Bosphoro ad Tanaim usq; de flectitur Meo-
tici incolunt. Toreatæ, Arrichi, Phicores, & ostio flumi-
nis proximi Iaxamathæ, earumq; nationum femina sagi-
ttis utuntur, atq; depugnat &c.* Osithoeni ex Herodiano
lib. 17. Lycij ex Virgil. sic aiente.

Ille michi insignem pharetram Lyciasq; sagittas.

Erithræ ex Sidonio hoc carmine.

Forte sagittiferas Euam populatus Erithras.

Getæ ex Ouidio lib. 4. tristium. eleg. 10. Hoc modo

Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

Omnes deniq; Indi Orientales eis utuntur vt ex Va-
lerio Flaco lib. 5. colligitur. Hoc uersu.

Quos neq; Iber neq; tuta suis aurora sagittis.

sustinet.

Deniq;

Deniq; Hispani eis usi fuere ut ex hac Galba moneta curiosè colligi poterit.

Tantusq; fuit sagittarum vsus, antequã ignium arma inuenirentur: vt uerius sit dicere, eo tempore omnes nationes eis usas fuisse, nullum enim erat tã offensiuum telum.

Nunc autè consequenter, qui has sagittas ueneno perunxissent, & ex quibus rebus conficeretur: diligèti calamo subiiciam fiebat namq; ex quam plurimis, ueluti ex uiperino & humano sanguine mixto in uase posito, atq; in sterquilinio diligenter obturato, & postquam contabuerat, extraherant, & quod sanici supernatasset, sumebãt ad perungendas sagittas: uiperinus namq; sanguis uenenosus est, vt ait Cicero de Aruspicum responsis his uerbis. *Viperæ uenenata ac pestifera est.* Quo perungendarum sagittarum more usi fuerunt Scithæ, vt refert Cælius Rodiginus, lib. 23. lectionum antiquarum. capit. 10.

67

Arabæ etiam ex Iulio Poluce quibusdam odoriferis herbis, quibus uenenum inerat, sagittas illiniebant, ut ait Stacius, lib. 1. his carminibus.

*Virus odoriferis, Arabum quod doctus in arbis,
Aut Amphrosiaco pastor de gramine carpsit.*

Et Seneca.

Et qui sagittas diuites Arabes linunt.

Harmatæ uenenata sudoris ui, & ex serpentium quarundam coliquatis carnibus Solis ardore, ut, ait Rhodiginus. d. lib. 23. *His inerat potentia, ut primum obstuperet corpus, mox peracuti insequerentur dolores cum tremore, ac cōtractione, cutis atrior mirè frigescebat, reieciabatur subinde bilis quoq; proliciebatur ex uulnere nigrum virus, ac spumossū, cuius contactu contabescerent omnia.* Adhuc Rhodiginus: sed & in India Alexandri exercitum imbutis virulenta sanie sagittis, periclitatum fuisse, ex historia notissimum est. Heleboro similiter Galli sagittas collinebant, quibus transfixis feris carnes teneriores efficiuntur ad æpularum usum: abiectis atq; relicis quæ vulnus ambiunt. Transalpinæ Galliæ ficui persimilem arborem habuere, cuius perniciosissimo lacte sagittas perungebant. Medi ex herbis venenum conficiebant, quo sagittas illiniebant: de quo meminit Virgil 2. Georgic. sic.
Media fert sacos tristes tardumq; saporem.
Sarmati, & Getæ ex Ouidio. lib. 5. tristiū eleg. 8.
Sarmaticæ maior Geticæq; frequentia hentis,
Per medias in equis itq; reditq; vias.

In quibusest nemo, qui non Coryton & arcum,
Telaq; uipero lurida felle gerat. &c.

Idem lib. 4.

Hostis habens arcus imbuta q; tela veneno,
Seuus anhelanti moenia lustrat equo.

Ex Alberto magno legi, de ani lib. 7. tr. 2. capit. 5. c.
70. col. 2. sagittam tinctam in saliuam hominis icu
nij intoxicari, cū uulnerat alium. Sed d̄ venenatis sa
gittis loquitur ipse Ouidius. lib. 1. de pōto. eleg. 2. sic

Qui mortis s̄uo geminent vt vulnere causas,
Omnia uipereo spicula felle linunt.

Idem 5. de ponto.

Tinctaq; mordaci spicula felle gerent.

Idem. 4. de ponto.

Hic agri infrondes hic spicula tincta ueneno. &c.

De His uenenatis sagittis meminit Sidonius Apo
lli naris in Panegyrico.

Teretes pars explicat arcus,

Spiculaq; in fūssum ferro latura uenenum.

Deniq; Scythæ ex Lucano lib. 3. sagittas ueneno pe
rumgebant qui sic ait.

Tinxere sagittas errantes Scythiæ populi.

Sed nunc prospiciamus qui illustres uiri his sagittis
ex perti fuerint tam ad uenandum, quam ad bellan
dum. & 1. His carminibus eleganter Bargas uena
tores oēs. cōprehēdit, Cynegericō lib. 2. hoc modo.

Hinc

Hinc olim heroes Divum genus aurea proles
 Quæsiuere sibi nullo interitura sub Aëuo
 Nomina, & æternum meruere in secula laudem,
 Philyrides Chiron, Lariseusq; Machaon,
 Amphiarus, & Iasion, fratresq; timendi,
 Cæstibus hic, ille alter equis, eademq; secuti
 Hæc studia has artes duros uicere labores.

Et grati generiq; hominum, Divumq; fuere,
 Melanion, Peleus, Telamon, Podalirius, Ægeus,
 Et cum Pirithoo, Nestor, Teſeusq; Dryasq;
 Quiq; errore malo patris furijsq; nouercæ
 Interijt, uixitq; iterum reuocatus ab orco
 Hipolitus, magnæ gratissima cura Diane.

Ceneusq; Hexadiusq; & par Superis Polyphemus,
 Et Meleager & ipse expers terroris Achilles,
 Mnestheusq; atq; Assiæ regnorum euerſor Vlyſes.

Præter hos Lyſiæ conſſenſi arboribus quæ per om-
 nem eorum regionem frequentes sunt feris insidiã-
 tur, sicq; ubi quis ab arbore feram uiderit, sagittaq;
 percuserit, conſenſo, equo illam comitante cane,
 perſequitur: & sic é uenatione uictitât. Tartari etiã
 (vt ait Ioannes Boemus lib. 2. de ritu, & moribus.
 capit. 10.) his uerbis. Sagittationibus, luëtationibusq;
 uiri gaudent: uenatores mirabiles sunt: cataphraëtis ad
 uenandum pergunt, feram conſpicientes corona circumſi-
 tant, & tunc sagittis quas quisq; in illam miſſit, præpedi-
 tam capiunt: isti etiam flagelo equum percutiunt, non calca-
 ribus, quo sagittas tangere magnopere deuitant, &c.

His

His accedit Esau uenator eximius, à quo eius pater Isaac petiit, vt pharetram et arcum sumeret: vt sibi victus quidpiam adferret, vt constat ex Henesis capit. 27. vbi sic ait. *Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras, cumq; venatu aliquid apprehenderis: fac michi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & aser vt comedā, & benedicat tibi anima mea ante quam moriar.* 69

Ad bellandum verò Æneas, cuius nomen laudem ob egregia facinora significat, Græcis literis, de quo Virgil lib. 5. versu 485. 70

Protinus Æneas celeri certare sagitta.

Incipit, qui forté bellint, & præmia ponit.

Athamas etiam Tebarum Rex expertissimus sagittis fuit, (vt ex Statio) silvar. lib. 1. sic aiente constat, 71

Torvus adhuc Athamas in sanos flecterat arcus.

Idem.

Cui sumpserit arcus

Infœlix Athamas.

Itys etiam Terei tracum Regis filius (vt ex Virgil.) 2. Æneidos et stat. Tebaid. 7. constat. 72

Cuspide trux Periphas Itys insidiante sagitta.

Nec ab hoc dissimilis fuit Alcon Eriethei Regis filius; qui tanta arte sagittas dirigebat: vt cum serpens eius filium invaderet, quod eam percussisset, sagittam tā magna festitudine direxit, vt in vulnere à filio facto defigeret, quo facto & se pentem interfecit, & filium à serpentis venenoso morfu liberavit: 73

ravit:

ravit: de quo meminit Mant. sequenti carmine.

Gnosiacis Alcon iaculis clarebat & arcu.

Propter quod factum ab omnibus fuit laudatus, ut ait Poeta.

Aut Alconis habes laudes aut iurgia Codri.

74 Deniq; Actius phoebus, qui & Actius Actiacus, seu Apollo dictus fuit, expertissimus extitit sagittis: in tantum ut decem rates vna sagitta superaret, de quo facto meminit Propertius lib. 4. eleg. 6. his carminibus.

Actius hinc traxit Phæbus monimenta quod eius,

Vna decem vicit missa sagitta rates.

Sed ne impossibile hoc videatur hæcque carmina comœticia existimentur, sciendum est, Imperatore qui nostra lingua *Capitan general* vocatur bello mortuo, omnes eius milites hostibus se se traddere, ut ex quam plurimis historijs cognosci poterit, quo bene cognito, his carminibus fides seruabitur, nam cum Actius Apollo sagittarius tam peritus esset, emissa ab eo sagitta, Imperatorem interfecit, quo facto hostibus sese de victis manibus traddidere impossibile namque alio modo decem rates victos affirmare videatur. De hoc peritissimo sagittario cum meminisset Virgil. lib. 8. *Æneidos* dixit, ab eo omnes *Ægyptios, Indos, Arabes, ac deniq; omnes Sabeos* fugæ terga vertendo discesisse, his versibus.

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo,

Desuper

*Desuper, omnis eo terrore Ægyptus, & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabei.*

Nec silentio est inuoluenda Domitiani dexteritas, de quo Suetonius ait, quod licet nullo armorum usu sagittarum tamen precipuo studio tenebatur. perq; pueri procul stantis dispanſæ manus digitorum interualla sagittas dirigebat, absq; vlllo manus periculo, de quo egit Bahusius ad Alexandrum.

Laudem? non faciam, nam si tua spicula in hostem.

Sic mittis sanè es Domitiane rudis.

Nec minor dexteritas laudanda erit in Diocletiano, qui potius vt sagittandi, iaculandi ue artem, quã fortitudinem demonstraret, ante populi faciem leones, elephantos, damas, atq; alia quam plurima animalia sagittabat ac iaculabatur, tãtaq; certitudine, vt vel in fronte, vel in corde sauciaret nullo præterea vsus scopo, nec ad aliam corporis partẽ telo destinato. Ad quod ei peridromus exædificatus fuit per quem in orbem currere posset, sic Herodian. lib. 1.

Nec pretereundum erit, qui ex Dijs sagittarum usum habuerint. Hercules namq; eximius fuit sagittarius, quem Eurytus hanc sagittandi artem edocuit, vt Theocritus ait his carminibus.

Flectere at arte arcus emittere, & arte sagittas

Edocuit diues patriis Eurytus agris.

Et Stadius siluar. lib. 10.

Arcus & Herculeæ iuuisſent bella sagittæ.

Elegan-

Eleganter etiam Ouidius lib. 15. Metamorphos.

Vulnera clauigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

Et Valerius flacus lib. 5. Argonautic.

Atq; humeros nudata pharetris

Fugerit, Herculeæ mox vulnere pressa sagittæ.

Similiter Homeri interpres Iliad lib. 6 vbi Hercules
Iunonem sagittis vulneravit sic.

Percusa est Iuno cum filius Amphitrionis

Percussit dextram mammam petiitq; sagitta.

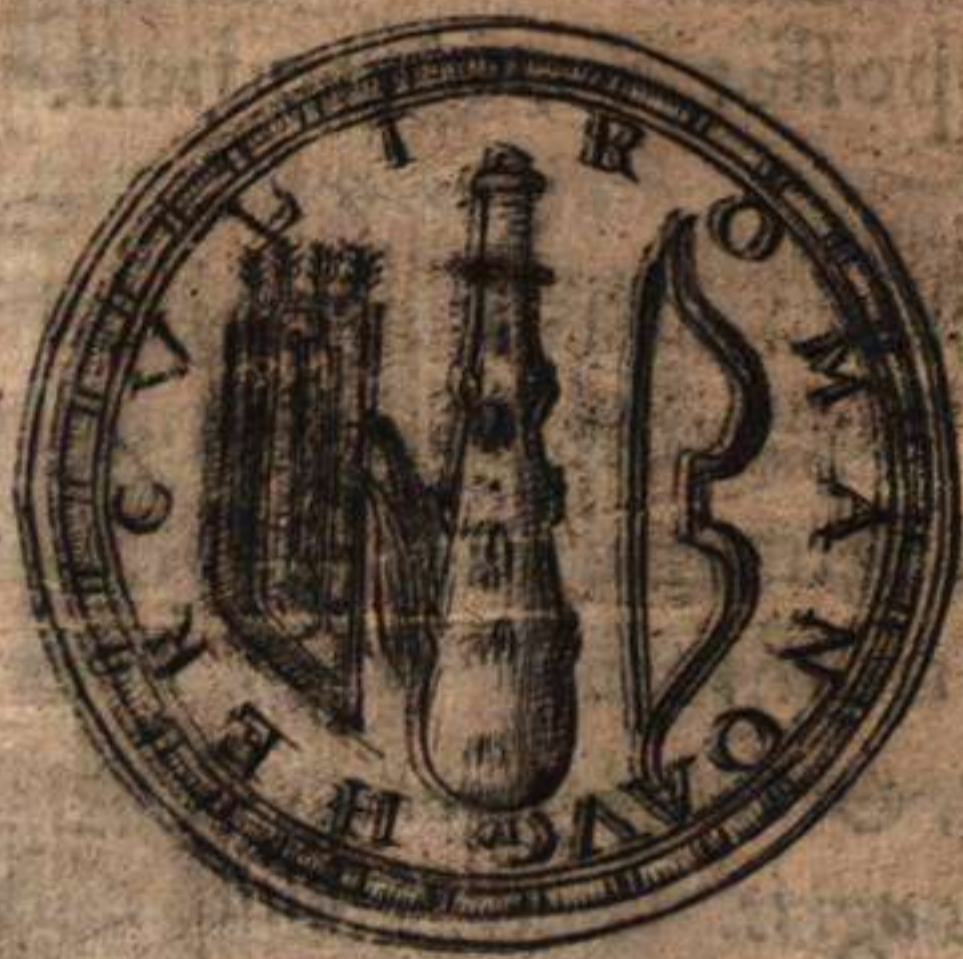
Plutonem etiam his sagittis vulneravit vt subdit
idem interpres.

Passus est, & Pluto horrendus cum dira sagitta

Intulit huic vulnus nati Iouis huius & ille,

Inter defunctos duros tulit ille dolores.

Extatq; Neronis nummus in quo Hercules cum suis
armis depictus conspicitur

Apollo similiter non minorem istius artis habuit
vsum nam (vt ait Cicero lib.4. Academicarũ quæ-
tionum.) *Intendit crinitus Apollo arcum auratum lunam
innixus.* Eleganter etiam Silius Italicus lib.12. de bel-
lo punic. his versibus.

Et resonante pharetra

Intenditq; arcum & pugnas meditatur Apollo.
Meminit etiam Valerius Flacus. lib. 3.

Arcupotens aduerte precor, nunc deniq; Apollo.
Nec minus Horatius lib.2. oda. 10.

Quondam cithara tacentem.

*Sucitat Musam neq; semper arcum
Tendit Apollo.*

Idem oda 4. lib. 3.

Nunquam humeris possiturus arcum. &c.

Nec inelegantius Ouidius libro 3. elegiarum.

Nobis flexibiles curbantur Apollinis arcus.

Idem lib. 1. Metam. Danaem aloquentem fingit,

Arbor eris certè dixit mea: semper habebunt

Te coma, te cytharæ, te nostræ laure pharetræ.

His Cyclopas interfecit, vt ait Orpheus, in Argona-
uit. sic.

Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis.

Æsculapij causa miseri quæ vulnera fleuit.

Extatq; nummus in quo Apollo conspicitur.

D

Phœbus

Phœbus etiam dictus fuit, quod nomē, lux vitæ significat, de q; ei⁹ sagittis (Philip⁹ meminuit) hoc versu.
Extorcere Ioui fulmen, Phoeboq; sagittas.

Et Mant.

Hinc quoq; sagittarius, hinc quoq; vulnificus.

Et Benedictus Sociacus lib. 2. carminum:

Aspicias hæc nec Phœbe moves tua tela nec arcus.

Cur tua torpescit segnis inersq; manus.

77 Cupido etiam pharetra & sagittis de pingitur, quo modo eū depinxit, Silius Italicus, lib. 7 de bello Punico his carminibus:

Tempora sollicitus litis servasse Cupido.

Parvulus ex humero corytus, & aureus arcus

Fulgebat, nutuq; vetans trepidare parentem.

Monstrabat gravidam telis se ferre pharetram.

Quo modo Musæus eum depinxit, his versibus

Arcum

*Arcum habet exiguum, super arcum imposita sagitta est,
Parua sagitta quidem, sed caelum fertur ad usq;
Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo.*
Et Alciatus emblemate 113.

At pharetra sed tela gerit.

Idem emblemate 112. sine oculis eum depinxit, quia
tantus est eius impetus, ut se tanquam praecipite agat.

Tela alasq; ferens lumina nulla tenet.

Horatius vero lib. 2. od. 8. eius sagittas cruentas esse
ait, hasq; cruenta cote acuere sic:

Ferus, & Cupido

Semper ardentes acuens sagittas

Cote cruenta.

Ovidius vero lib. 2. amorum eleg. 9. amicis nullatenus
parcere ait:

Cur tua fax vrit figit tuus arcus amicos.

Idem lib. 3. eleg. 8.

Ecce puer veneris fert euersamq; pharetram,

Et fractos arcus & sine luce faces.

Baptista vero Pius huic armigero iuueni, senes cedere, sic ait.

Quippe senex iuueni cedis et armigero.

Ideo, captus oculis depingitur quia homines lasciuu ueneri, mulieribusq; maximopere dediti oculos amittunt ut aliqui volunt. Vide Alciat. emble. 112.

His sagittis tenerorum iuuenum corda figere ait idem Alciatus emblemate 108. sic:

Dic ubi sunt incurui arcus ubi tela Cupido,

Mollia queis iuuenum figere corda soles?

78 Ex deabus verò in primis Diana sagittifera fuit, hoc est sagittis vfa, nemorum, sylvarum namq; ac montium cultrix extitit (vt ait Pontanus)

Syluipotens Dea, Syluicolis Dea cognita Nymphis.
Idem.

Et nemorum dominae syluicolæq; deæ.

Et Virgilius lib. 11. Æncidos.

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo. &c.

Et Hom. interpres.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ.

Et Ouidius 2. Metamorphoseos.

Hic Dea Sylvarum venatu fessa solebat &c.

His sagittis venabatur, ac feras interficiebat (vt ait Aurel. Prudentius in Symachum.)

Nunc etiam volucres caprearum interga sagittas.

Spargere, terq; suas eadem variare figuras.

De hac dea cum quidam poeta meminisset ait, se a suetos sumere habitus, arcum similiter, & sagittas, quibus venauatur, his carminibus.

Tu modo quæ saltus placidos syluasq; pererras,

Latone Phoebe magnum decus, eia age suetos

Sume habitus, arcumq; manuq; pictamq; pharetram

Suspende ex humeris: sint aurea tella sagittæ.

Hanc pharetratam deam vocant aliqui, alij verò iaculatricem, sic Statius 5. Thebaidos.

Palladis armifera pharetratæq; ora Dianæ

Et Baptista pius.

Hæc q; deæ placuit diua pharetrigera.

Et Ouidius lib. 5. Metamorphos.

Fessa labore fugæ, fer opem, deprehendimur inquam,

Armigeræ Diana tuæ: cui sepe dedisti

Ferre tuos arcus inclusaq: tela pharetra.

Hæc syluis feras interficiebat vt dixi de quo meminit interpres Homeri in gimno in Venerem sic.

Huic arcus placuere feras, & cedere sylvis.

Et Ouidius 5. Metamorphos.

Pallada non vides, iaculatricemq: Dianam.

At Petrus Angelus Vargeus lib. 1. Cynegeticon Venerem depinxit à Diana sagittas suas petentem ad omnia animalia interficienda ob id quod Adonem aper interfecisset, hoc modo.

Alma Venus quondam iuuenis cum fleret Adonis

Crudeles obitus: dirum execrata ferarum

Omne genus, crinesq: manu lacerata decoros,

Venatricem altis Dicti, nam adiisse sororem

In syluis, gemitusq: imo de pectore ducens

Dicitur vltrices suplex petiisse sagittas. &c.

Extatq; Cai posthumi nummus, vbi hæc dea pharetra, & sagittis picta conspicitur, cuius hæc est forma.

79 His sagittis percussus fuit Divus Sebastianus, sub Dioclesiano Imperatore, quarum numerus septenus fuit, ut ait Manruanus, his carminibus.

*Ipsum ideo leuibus scopulum fecere sagittis,
Totq; talit plagas quot septem tela pharetræ
Quot potuere arcus emittere spicula septem:*

80 Anacharsis etiam Scythia à Sauleo Rege sagittis extinctus fuit, quòd aliena sacrificia imitaretur, ut refert Herodotus. à Romulo Acron Rex victus, ac sagittis confusus fuit, ut Tortellius ait.

81 Acab simili modo Rex Israel sagitta quadam extinctus fuit, ut ex 2. Paralipomenon capit. 18. & ex lib. 3. Regū cap. vlt. cōstat ubi sic ait sacrapagina:
Vir autem quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens, & casu percussit Regem Israel inter pulmonem, & stomachum: at ille dixit aurige suo; Vertere manum tuā,

& eice.

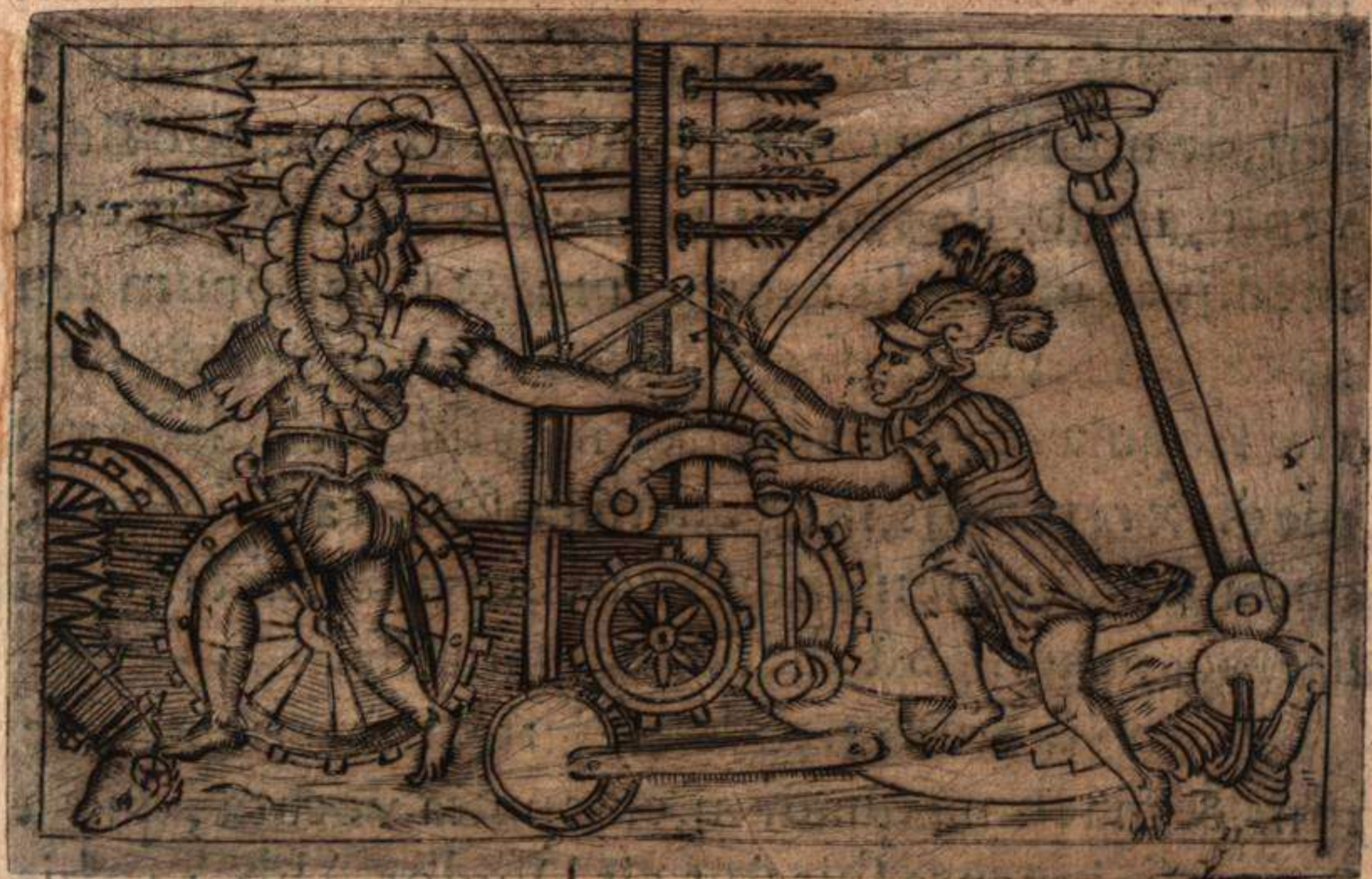
Et eñice me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum: commissum est ergo praelium indie illa, & Rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere. &c.

Ex sacris etiam literis constat, Ioram Acab filiū sagitta vulneratū à uita discessisse, vt ex lib. 4. Regū capite 9. colligitur his verbis: Porro Iehu tetendit arcum manu, & percussit Ioram inter scapulas, & egressa est sagitta per cor eius, statimq; corruit in curru suo. &c. Hi & alij quam plurimi quos referre ad vngulam vniuersum orbem esset reuocare sagittis extincti fuisse.

Nec hic pretereundum est, quod Tiraquellus refert, de nouilitate. capit. 31. n. 304. ex Antonio Beniuenio, in lib. de abditis nonnullis artis medicæ remedijs ac mirandis morborum, & sanationum causis capit. 26. vbi ait, sagittam cuiuspiam militis sinistra scapulæ ita pertinaciter ingessisse, vt nullis artis medicæ remedijs, inde auelli posset, carminibusq; quibusdā, vulnere insufurratis, ex osse discessisse, militemq; paucis post diebus conualuisse.

Et non tantum arcu hæc sagittæ mittebantur, verum, & machina quadam, catapultæ vocata, quæ à Syracusis inuenta fuit (ut ait Diodor.) lib. 14. his verbis latine traductis: Catapultaria ars, & machinatio, reperta circa ea tēpora Syracusis. Et Plutarchus refert. Catapultario telo, ab Archidamo viso, è Sicilia alato dixisse, Perijt virtus, quia nulla virt⁹ ei resistere posse

posse videatur. De hac meminit, dum dixit: *Cōduc-
tis in vnum catapultis quidem centum quinquaginta &c.*
Et Livius 26. *Captus & apparatus ingens belli, catapultæ
maximæ ferme 120. minores 285.* Et Iosephus de Roma-
nis lib. 5. exidij: *Habebant catapultas trecentas, ballistas
verò quadraginta.* Et Atheneus de Alexandro: *Cum
Athenas obsedit decies mille armaturis, & totidem cata-
pultis, alijsq; telis ad bellum idoneis.* Forma autem cata-
pultæ hæc erat.

83 Sagittarum itaq; catapulta missarum, quæ fuerit
longitudo prospiciamus: maiores, namq; & mino-
res catapultæ fuere, maiores sagittas trium cubito-
rum mittebant: de his Appianus meminit dū dixit.

Scipio

Scipionem Vticam oppugnantem tormentis emisisse tricubitalia tela; & lapides magnos. Quo modo intelligitur illud Polibij, qui lib. 5. narrat, Hieronē, & Gelonem Reges misisse Rhodijs quinquaginta catapultas tricubitales; vbi nō catapultas tricubitales fuisse ait, sed quæ tricubitales mittūt sagittas, id est maiores, eleganter & eruditi vt solet, noster antiquitatis restitutor Lipsius. Hoc etiam ex Festo colligitur, cum dixit: *Trifax, telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur*: Catapulta verò longiori longius etiam sagittæ emittebantur.

Minores verò catapultæ *trispithamæ*: dicebātur, 86 quasi quæ sagittas triginta, & sex digitorum mitterent: quæ longitudo dimidia est trium cubitorum mensura, sic eas Diodorus vocat lib. 20. in apparatu Demetrii, his verbis. *Præire iussit longas naues, quæ in proris haberent Catapultas trium spithamarum*. Et iterū de eodem Demetrio, *Collectis firmissimis lemborum, eosq; muniens tabulis, & fenestellas quæ claudi possent inædificans, imposuit è Catapultis trispithamis, eas quæ longissimè iacerēt, & simul viros, qui vti istis opportunè possent*. Istæq; Catapultæ minores longius tela iaciebant, nam vt ipse autor paulo post. *Minores Catapultas & longius iacentes ait*. Sed de his catapultis me Minutius Plautus, *Curcul* sic: *Atq; ita te neruo torquebo vt Catapultæ solent*. Et alibi: *Nam meus est Ballista pugnus cubitus Catapulta mihi est*. Et Nevius Paceuo: *Vt sole horrescit cera, castra crebro catapulta impulit*. Et Sisen hist. lib. 2. *Præterea 16. Catapultas, 4. Ballistas, & 30. Plaustra corijs ac*

minoribus sagittis onusta. Et Varro: de vita populi Romani lib. 3. Nam postea C. Cutatio consuli, ad Ægades Insulas, cum ipse Catapulta iectus esset. &c. Et Lucillus Satyr. lib. 5.

Custodem classis Catapulta instilla sarissas.

87 His sic dictis, populus Romanus, non tantum his catapultarum machinis fuit usus, verum & sagittis ab arcu emissis: Hoc est quæ arcu mitti possent, ut ex Dionisio cognosci potest, qui sic ait. *Leues milites Romani, hastarum iectibus, & sagittis, & lapidibus è funda emissis pugnantes.* Et Brutus Hannibalis exercitui termile viros addidit (ut ait Silius Italicus de bello Punico lib. 8.) in fine sic.

*Addiderat termile viros in Marte sagittæ,
Expertos.*

Hi milites, *Velites* appellabantur, quasi veloces; & Vegetius: *Quantum utilitatis boni sagittarij imprælijs habeant, & Cato in libris de disciplina militari euidenter ostendit, & Claudius pluribus iaculatoribus institutis, atq; per doctis, hostem cui prius impar fuerat superavit. &c.* Vnde Antigonus Rex peritissimos sagittarios eligebat non verò ex generis commendatione, sed ex arte: sicq; cum ipse Antigonus, Bionem Borysthenitem Philosophum, de ignouilitate criminaretur, ab eoq; generis commendationem peteret, ut hoc versu aliqui referunt,

Aede tuum nomen, patriam, genus, atq; parentes.

Dicitur

Dicitur Bionem ita respondisse: Tu ô Rex bene facis, cum indiges sagittarijs, quod non interrogando genus, sed scopum proponendo, optimos illorum tibi deligis, sic igitur amicos etiam explora; non unde nati, sed qui & quales sunt: ut refert Stobeus, sermone 84. unde his sagittarijs, primum locum tribuebant. Ut Pol. lib. 2. capit. 12. Similiter Epistrotus Rex Liciniæ de finibus Amazonum sagittarium visu mirabilem cuius superior pars hominis erat, ab umbilico deorsum equo per similis in Troianorum succursum duxit, humanas iste partes corio coopertas habebat piloso, quod equino assimilabatur, oculos verò flameos velat igne rubentes: timorosi aspectus erat, in arcu & sagittatione doctissimus: qui cum adversus Græcos arma sumpseret, quam plurimos ac magnos timores incussit, quam plurimaq; damna eis dedit, dumq; ex Græcis læthiferis vulneribus quam plurimos peremisset, tandem à Diomedæ in bello occisus fuit ut ex Guilielmo Benedicto, constat in capit Raynut. 3. parte n. 22.

Fuere similiter quamplurimi sagittarum, & ballistarum artifices in ciuitate Romana, qui prohibiti fuerunt: has sagittas, & ballistas, Barbaris qui legationis colere, vel sub alia specie, in Romanâ ciuitatē venissent, videri: quia ut ait t. x. in l. 2. C. quæ res exportari nō possunt: Perniciosum nāq; videbatur, Romano imperio, & proditioni proximū, Barbaros, quos indigere sōuenit telis, ut validiores reddatur instruere. Quapropter pœnā con-

confiscationis bonorum, simulq; capitis, eis propo-
 suere, vt inferius ait Marcianus, his verbis: *Si quis au-*
tem aliquod armorum genus, quarumcumq; nationum, Bar-
baris alienigenis, cōtra pietatis nostræ interdicta, vbiq;
vendiderit: bona eius vniuersa protinus Fisco adiici, ipsam
quoq; capitalem pœnam subire decernimus. At verò si ci-
bibus has sagittas, ac ballistas, aut alia quælibet ar-
ma vendidissent, quia & hæc arma inter publica
enumeranda erant, iudices ab eumentibus sine pre-
tio auferebant: & publicis armamentis vindica-
bant, vt ex nobella 85. capit. 2. cognosci poterit. Isti
verò, & Ballistarum, & sagittarum artifices, munc-
rum habebant vacationem, vt constat ex lib. 6. ff.
de iur. immunitatis. Sed hæc huc vsq; de Sagittarijs
dicta sufficiant, nunc autem de Ballistarijs agamus.

89

Et vt debitum ordinem seruemus, quid ballista
 sit, vnde dicta, quis eius inuentor fuerit & quid ab
 ea emitteretur prospiciendum erit. *Ballista namq; est*
genus telli, de quo sagittæ aut magni lapides emittuntur:
et aut fuere minores, aut maiores. Dicta fuit a ver-
bo: ballo quod est iacio. Earum inuētozem fuisse Phœ-
nices, affirmat. Polidor⁹ Virgilius, lib. 2. de rer. in-
ventorib. cap. 11. Ballista uerò illa quã Phocaidã vo-
cant, à Phocensibus reperta fuit, vnde nomen acce-
pit, vt ait Ioānes Baptista Pius, Syloge lib. 3. cap. 156.
ab ea mittebãtur sagittæ, aut quadrãgulæ, aut duarũ
acierũ, aut triãgulæ, aut hamatæ, ac dñiq; diuersorũ
generũ sagittæ, ad d̄ ea d̄ qua Lipsi⁹ agit. Poliorgeticó

lib. 3. dialogo 3. magni lapides mitebantur ut ait Ci-
 cero 11. tuscularum, his verbis. *Ut Ballistæ lapidum,*
& reliqua tormenta eo grauiores emissiones habent, quo
sunt contenta atq; adducta uehementius. Et Otho Frisi-
gensis de gestis Friderici lib. 11. capit. 16. Ferunt quo-
dam die, lapidem vi tormenti ex Ballista quam modò Mar-
gam vulgo dicere, solent, pro pulsum ad superiora loca conf-
cendisse, ubi Liplius mangam emendat, & in vita Ca-
roli Magni de his agens, Petrarias (inquit) quas paraue-
runt, in suo plus damno senserunt, quã illi de castro. Et Pau-
lus Diaconus de gestis Longobar, lib. 5. Iussu, Impe-
ratoris caput eius abscissum est, atq; cum belli machina quã
petrariam vocant, in urbem proiectum est. Cuius tormen-
ti tã magna erat vis, ut ad tertium stadium lapidẽ
mitteret, ut Iosephus lib. 3. exidij. Talenti inquit pon-
dere erant lapides qui mitebantur, duo autem et amplius
stadia peruadebant, ipse iectus, non ijs modo quibus primis
incidebant: sed & longè retrorsum stantibus erat intolerã-
bilis. Et Gegeisippus lib. 3. capit. 12. Alij telis, alii Bal-
listis, hostem vrgebant: tanta autem erat huius tormenti vis,
quo saxa in hostem iaciebantur, ut percussus vnus ex socys
Iosephi, qui propter adstaret, comminuto capite rueret, &
occipitiũ eius vsq; ad tertium stadium excuteretur. Mulier
quoq; albo grauis, percussa vterum, supra dimidium stadij
de intima sede genitalis secreti excuteret infantem. Et ut
huius lapidis vim cognoscamus audiamus Lucanũ
lib. 3. sic aientem.

At saxum quoties ingenti verberis iectu.

*Excūtitur, qualis rupes quam uertice montis
Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
Frangit cūncta ruens: nec tantum corpora pressa
Exanimat, totos cum sanguine dissipat artus.*

Sed qui lata de ballista scripta perlegere voluerit,
consulat Lipsium lib. 9. Poliorgeticon dialogo. 3.

90 Nunc verò expendendum succedit, quid sit bellum, unde dictū & unde originē sumpserit, quotuplex q̄; sit: quod ut definit CoKier disquisitionum politicar. capit. 9. quæst. 3. est. *Quod rectè fieri putam⁹, si dicamus idē disfidium publicū inter mutuos hostes constitutum.* quæ deffō. constat ex genere & differentia ut cū dialecticis loquamur.

91 Hoc bellum aliqui dictum autumant, à duello, ut Varro de lingua latina lib. 6. & Divus Isidor⁹ lib. 18. originum capit. 1. quia duæ sunt dimicantium partes, Festus verò lib. 2. à belluis dictum putat, quia beluarum est, perniciosa discentio. & Diuus Hieronimus Fabiolæ ait, sic dictū, *quòd nequaquā bellum sit.* Lipsius verò à uerbo Græco belos dictum fuisse ait, quod idem est ac telum quasi quod telis geratur.

92 Sententia verò quæ tradēda erit ea maximè ut verè bellū non ironicè dicatur, nā si sūmū regni bonū in pace cōsistit, hæc q̄; bello acquiritur, ut ait Div. Augustinus, lib. 19. de ciuitate Dei capit. 12. ubi sic inquit *Et ipsi qui bella volunt, ad gloriosam pacem bellando volūt peruenire: nā quid est aliud victoria, nisi subiectio repugnantium? & pacē, constat belli esse optabilē finem, omnis*

enim

enim homo etiam belligerando pacem requirit, nemo autem bellum pacificando. Cuius et in idem pulchra reperiuntur uerba in capit. noli existimare 23. quaest. 1. vbi inquit: Nō enim pax quaeritur, vt bellū exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur. Ergo fatendum cōstat, bellum non ironice dictum, quasi minimè bellum, sed potius quasi uerè bellum sit.

Bellum autem à iure gentium originem sumpsisse uerissimum est, nā cū imperij diuitiarumq; sitis homines inuaderet, vt ait Seneca, in Hippolyto.

93

*Rumpere foedus impius lucri furor,
Et ira praecipua, quaeq; succensas agit
Libido mentes, uenit imperij sitis
Cruenta, factus praeda maiori minor.*

Necessaria erat defensio, vt iure naturali cōcessa, nāq; uim ui repellere licet. l. vt uim de iustitia. & iur (& vt ait Salustius) Qui labores, pericula, duras, atq; asperas res facile tollerauerant, his otium diuitiae optandae, alijs oneri, miseriae q; fuere. & vt Virgil. Georgic. 1.

*Quippe ubi fas uel sum, atq; nefas tot bella per Orbem
Tantae celerum facies.* & c. & Iuuenalis Satyr. 10:

*Multos tamen obruit olim gloria paucorum,
Et laudis, tituliq; cupido.*

Idem ait Florus lib. 3. capit. 11. Aduersa & Diis, & hominibus, cupiditas consulis Crasi, dum Parthico inhiat auro, strage undecim legionum, & ipsius capite mulctata est.

Et

Et vt diuus Iacobus Epistola 4. de hac dominandi diuitiarumq; cupiditate loquens. *Omnia rapiuis, cedi- busq; turbat, sanguine, flagitiisq; polluit, ciuitates diruit, res publicas euertit, imperia transfert.* Et elegantius Diuus Augustinus. lib. 22. contra Manich capit. 74. & 75. qui locus extat, in capit. quid culpantur 4. 23. quæst. 1. vbi sic ait. *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, im- pacatus, atq; implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ similia his sunt, quæ in bellis iure cul- pantur.* &c. Hincq; merito à iure gentium bella or- ta fuisse, affirmat cōsultus, in lex hoc iure ff. de iust & iur. vbi Alciatus n. 4. & 5. Bartol. 2. Baldus in §. ius autem gentium n. 1. & 2, inst. de iur. nal. gent. & ci- bil. Palus Castrensis in hac. l. n. 1. Iason eod. Zasius in l. vt vim. §. ius gentium. n. 23. Odofredus in l. Ma- numissiones, n. 2. Fortunius n. 7. & hæc est cōmunis opinio.

Nunc autem cotuplex bellum sit, expendendum succedit, quod secundū omnes Doctores, est aut ius- tum, aut iniustum, bellum iustum est, vt diuus Isi- dorus ait, in capit, iustum. 23. quæst. 2. *Quod ex edicto geritur, de rebus repetundis aut propulsandorum hostium causa.* At diuus Augustinus sic dictum, ait. *Quod vlciscatur in iurias.* Bellum autem iustum, sic definiri poterit, vt sit. *Quod propter se, suaq; defensanda, vel re- petenda succipitur, quatenus hostiū temeritas exigit.* Quæ de ffō. comprobatur à lege 1. tit. 23. partit. 2. ibi *Es son* *quatro maneras de gerra, la primera llaman en latin iusta*

que quiere tanto decir como derecha, esta es, quando ome la face por cobrar los uio de sus enemigos, o por anparar asi mismo, o a sus cosas de ellos: Vnde quidam poeta ait, fortius illud bellum esse, quod pro defensione ac libertate accipitur, quam pro gloria hoc uersu.

Fortius pro libertate bellum est, quam pro gloria.

Duo itaque concurrere debent, ut bellum iustum dicatur: primum est, iusta causa, secundum, Imperatoris consensus ac autoritas, sic Aretinus Consil. 14. n. 6. Decius 91. n. 3. Iason. 60. n. 1. lib. 1. Ripa in. l. 1. ff. de adqui. poss. n. 69. est expresus textus, in capit. qui culpantur 23. quaest. 1. ibi: *Ordo autem ille naturalis mortalium paci accommodatus, hoc exposcit, ut suscipiendi belli autoritas, atque consilium, penes principem sit.* c. 1. 23. q. 2. Divus Thomas 2. 2. quaest. 4. art. 1. Soto de iust. & iur. lib. 5. quaest. 3. art. 5. Covarr. in regula peccatum 2. parte. §. 9. Molina de iustit. & iure & c. 2. disputatione. 100. Oldrad. Consil. 70. Bartolus in leg. hostes ff. de captiuis et postliminio reuersis.

Hic etiam sciendum est, Summum Pontificem 95 posse bellum indicere infidelibus, & indulgentias concedere, propter terrae sanctae recuperationem: sic Ioannes de ling. in tractat. de bello & represa. capit. 12. Innocentius in capit. quod super de uoto, & non tantum in terrae sanctae recuperatione, sed & in terris, ab Imperatore Constantino ei datis, capit. Constantinus 96. distinct. Sic Arnaldus Albertinus in rubrica de hereticis quaestione 8. n. 22.

96 Sed quomodo apud nos Hispanos bellum indicatur, omnibus patet: citum enim est, per legatos id fieri, quos nos: *Embaxadores*. vocamus. Nec prætereundum est, quid Romani obseruarent, in indicendo bello: id namque per *fesciales* fiebat, qui à principio 20. fuerunt, quibus, & patri patrato moris fuit, lino amictu nullatenus uti: quorum collegium institutum fuit, ut verius loquar, à Numma Pompilio, ut Plutarchus in ipsius vita, & Halicarnaseus libro. 2. referunt. Varro verò lib. 4. de lingua latina. *Fesciales* sic dictos ait, quod fidei publicæ inter populos præerant, quorum ius inuiolabile, & sanctum veteribus fuit: ad id ut inter bella, & hostium tela, incolume seruarietur. et hoc quambis bellum indictum fuisset, & patet eleganter ex. l. fin. ff. de legationibus, cuius hæc sunt verba: *Si quis legatum hostium pulsasset, contra ius gentium id commissum esse existimatur: quia sancti habentur legati. Et ideo si cum legati apud nos essent gentis alicuius, bellum cum eis indictum sit: responsum est liberos eos manere. id enim iuri gentium conuenit esse: itaque eum qui legatum pulsasset, Quintus Mucius dedi hostibus, quorum erant legati, solitus est respondere. quem hostes si non recepissent, quaesitum est an ciuis Romanus maneret, quibusdam existimantibus manere, aliis contra: quia quem semel populus iussisset dedi, ex ciuitate expulsisse videntur: sicut faceret, cum aqua & igne interdiceret. In qua sententia videtur Publius Mucius fuisse. Id autem maxime quaesitum est in Hostilio*

Mansueto

Mancino, quem Numantini sibi deditum non acceperunt. de quo tamen lex postea lata est, ut esset civis Romanus; & præturam quoque gessisse dicitur. Iure verò canonico qui legatum interficit ad legationem impediendā excommunicatur cap. si quis autem 94. dist. his belli, pacisq; iura fuere, ut ex verbis fescialis iuris colligi potest, quæ sic extant: belli, pacis, fœderū, induciarum, oratorum, fesciales iudices sunt, quibus tanquam hominibus ad id creatis omnia pacis belliq; iura ab Imperatoribus confecta fiunt, ut ex Rosino V Valfango Lazio Iusto Iypso atq; alijs historiæ Romanæ scriptoribus colligi poterit. Quæ omnia sine consulis, pretoris, senatus ve consulti auctoritate: haud fieri poterant. Nec alij preter fesciales, ad indicendum bellum habiles habebantur: ut ex Liuiio 1. de cad. lib. 4. colligitur quo modo, quoq; ritum id fieret, satis apertèq; ex Dionisio, Liuiioq; cognosci poterit: verba tãtū Liuij in mediū adducā, sic loquētis: Legatus vbi ad fines eorū venit, vnde res repetuntur, capite velato, audi Iupiter inquit, audite fines cuiuscūq; gentis sunt, (nominat) audiat fas, ego sum publicus nūcius populi Romani, iustè pièq; legatus venio, verbisq; meis fides sit, peragit deinde, Iouem testem facit. Si ego iniustè impièq; illos homines illasq; res dedier populo Romano, michiq; exposco, tum patriæ cōpotē me nunquā suas esse. Hæc cū finis supra scādit, hæc cuiuscūq; ei primus vir obuius fuerit, hæc portam ingrediēs, hoc totum ingressus, paucis verbis carminibus concipiendiq; iuris iurandi mutatis, peragit,

si non deduntur, quos ex postulat, diebus tribus & triginta
 (tot enim solemnes sunt) peractis bellum ita indicitur: au-
 di Jupiter, & tu Iuno, Quirine, dijque omnes celestes, vosque in-
 feri audite: ego vos testor, populum illum (quicumque est no-
 minat) iniustum esse, neque ius persolvere, sed de istis rebus
 in patria maiores natu consulamus, quo pacto ius nostrum
 adipiscamur. Cum is nuncius Romam ad consulendum red-
 dit, confestim Rex his ferme verbis patres consulebat, qua-
 rum rerum, litium, causarum condixit Pater patratus po-
 puli Romani Quiritium Patri Patrato priscorum latinorum,
 hominibusque priscis Latinis, quas res nec dederunt, nec sol-
 verunt, nec fecerunt, qui res dari, fieri, solvi oportuit. Dic in-
 quit ei, quem primum sententiam rogabat, quid cences?
 tum ille: puro pioque duello querendas cenceo, itaque concentio
 conciscoque inde ordine alij rogabantur: quandoque pars ma-
 ior eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibat, bellum
 erat consensu fieri solitum; ut fescialis hastam ferratam, aut
 sanguineam praeustam ad fines eorum ferret, et non minus
 tribus puberibus presentibus diceret: quod populi priscorum
 Latinorum hominesque prisci Latini adversus populum Ro-
 manum Quiritium fecerunt, deliquerunt: quod populus Ro-
 manus quiritium bellum cum priscis Latinis iustit esse, Sen-
 atusque populi Romani quiritium censuit, consensit, consciuit,
 ut bellum cum priscis Latinis fieret: ob eam rem ego popul-
 us Romanus populis priscorum Latinorum hominibusque pris-
 cis Latinis, bellum iudico, facioque; id ubi dixisset, hastam in
 fines eorum emittebat. Hæc Livius. Idem ait Aulus Ge-
 lius lib. 16. noctium Atticarum cap. 4. huic rei etiam

ad stipulatur Cincius. lib. 5. de re militari. nec aliter Festus & Póponius lib. 2. & 8. hęc sententiá tutatur Ammian⁹ Marcelin. lib. 19. hęc verò belli indictio, rātum modo à Patre patrato, fieri poterat: at quando res essent repetēdæ, quatuor horum fescialium ad eorum fines mittebant, verbena coronati, filoq; lanæ capite hoc tantum in casu uelato, Claraq; uoce, sibi res dari poscebant, quæ Clarigatio dicta fuit: quasi aliud uerbum non esset, aut Græcum, aut latinum quo res omni tempore usurpata, significari posset, (vt ait Doctissimus Budeus, in annotationibus ad pandectas in l. aut facta. §. euētus ff. de pœnis. Alij sic dictam fuisse à claritate uocis affirmāt vt est Brissonius. Sed de hoc ritu meminit, Virgil. lib. 12. Æneidos his uerbis:

Alij fontemq; ignemq; ferebant,

Velati lino, & verbena tempora uincti.

Hanc uerbenam ex Iouis Capitolini ara sumebāt, vt testatur Terentius in Andria his uerbis:

Ex ara hinc uerbenas sume.

Hi legati sagmina secū ferebant, quæ erāt, quædam herbæ, vt extat in l. sanctum. ff. de rerum diuisione. post illam verò clarigationem, ex Senatus cōsulto, & populi iussu, fescialis hastam ferratam, aut sanguineam præuistam, ad illorū fines emittebat, vt ait Alexander ab Alexandro, cuius moris meminit Livius ubi supra, nec oblitus fuit Ouidius, qui libro. 18. fastorum sic ait,

*Hinc solet hasta manu belli prænuncia mitti,
In regem & gentes, cum placet arma capi.*

Et Virgil. 2. *Aeneidos:*

Et iaculum intorquens emittit in auras;

Principium pugnae.

Ad hoc etiam respexit Silius, lib. 12. *Thebaid. sic.*

Ite alacres ta itaq; precor confidite cause

Dixit, & unmissa preceps iter inchoat hasta.

Quæ hasta decolumna, quæ ara tēpli Bellonæ erat
funebatur, atq; ita hi quibus bellum hac publica
autoritate indicebatur, hostes esse docet Cōsultus,
in l. hostes 24. ff. de capti. & postlim. itaq; ab illis
capta, per postliminium dominis restituantur. Cæ
teri verò quibus populus Romanus bellum non in
dixit, hostes non dicuntur, sed latrones, vel piratæ
appellantur: à quibus capti, eorum serui nō efficiun
tur, vt in d. l. hostes 24. l. latrones 27. l. post liminiū
19. §. à piratis ff. de captiuis. Cæterum si quis à latro
nibus captus, seruum se eorum esse existimet, vel
vt hostium, hoc est, eorum quibus populus Roma
nus bellum indixit, nec testari, nec fideicommitte
re poterit: quia dubitat sibi testari licere, vt elegan
ter ait Vlpianus in l. 1. ff. de legat. 3.

97 Sed contra supradicta insurgit l. mulier 6. ff. de
captiuis, vbi si mulier in opus salinarum data quæ
pœnæ serua est. l. sunt quidam 17. l. in metallum 36.
ff. de pœnis, ab extera gentis latrunculis capta fue
rit, & cōmertij iure vendita, atq; redempta, post li
minij

minij iure pœnæ restituitur, ergo contra supra dicta procedit. Cui difficultati respondendum est, illos cum quibus populus Romanus, nec amicitiam, nec fœdus, nec hospitium amicitia causa facit, hostes propriè non esse: atamen quod ad eos pervenisset, illorum fieri. l. post liminij s. §. in pace ff. eod. unde iure postliminij mulier illa ab exteræ gentis latrunculis capta, pristinae, ac antiquæ salinarum pœnæ restituta fuit.

At verò ante quam bellum acciperetur, auspicia fiebāt, quæ duplicia fuerūt, nā aut fuit auspiciū coactū, aut ex acuminib⁹, coactū appellabāt tripudiū, quod sic fiebat, è cauca esuriētes pullos extrahebāt, quib⁹ cibū obijciebāt, veluti triticū, aut quodlibet huic simile: excorūq; pastu rei eventū cōiiciebant, nam si è pulloꝝ pascentium ore, aliquid in terrā cecidisset, tripudium solistimum dicebatur, ac fœlix, prosperumq; reputabatur: sin aliter id fieret, infautum, infœlixq; habebatur. Hincq; Cicero de divinatione ait: *Nostri Magistratus, auspicijs utuntur coactis: necesse est enim ossa obiecta cadere frustum ex pulli ore cum pascitur. Cuiusmodi verò auspiciū ex acuminibus fuerit, incompertum est, de illis tantum meminuit Cicero. 2. de natura deorum, his verbis: Negligentia nobilitatis auguriorum, disciplina omīssa auspiciū spreta est, speties tantum retenta. Hincq; maxima reipublicæ partes, in his bella, quibus reipublicæ salus continetur, nullius auspicijs administrantur,*

V. Bulen
Genum
lib. 5 de
Indigij
q. 290
lib. 2. de
sortib⁹
q. 6. lit.
C. D.

salutem
dicit ex
bulen
et ubi hinc.

nulla perennia seruantur, nulla ex accuminibus.

99 Et præter hæc auspicia litabant, erat autem litare, pacem immolandis hostijs impetrare, quod sic fiebat: Aruspices ex cœsaoue, bobæ, aut præcidanea porca, in extis, corde, capite, aut iecore, observabant: an aucta, an depresa, ac imminuta essent: illud namq; foelix omen habitum fuit, hoc verò infœlix: hincq; Cicero de diuinatione ait, Fissum familiare tractat, & vitale caput iecoris, ex omni parte diligentissimè considerant. Sicq; Lucanus horum omnium cū meminisset inquit:

Sacris tunc admouet aris,
 Electa ceruice marem iam fundere Bacchum
 Coeperat, obliquoq; molas inducere cultro.
 Impatiensq; diu nongrati uictima sacri,
 Cornua succinti premerent cum torua ministri,
 Deposito uictum præbebat poplite collum.
 Nec cruor emicuit solitus, sed vulnere largo
 Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
 Palluit attonitus sacris feralibus Aruns.
 Atq; iram superum raptis quæsiuit in extis.
 Terruit ipse colonuatem nam pallida tetris
 Viscera tincta notis, gelidoq; infecta cruore,
 Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
 Cernit tabe iecur madidum, uenasq; minaces
 Hostili de parte uidet: pulmonis aubeli
 Fibrilæ tet, paruasq; secat uitalia limes.
 Cor iacet, & saniem per hiantes uiscera rimas

Emittunt, produntq; suas omenta latebras.
 Quodq; nefas, nullis impune apparuit extis,
 Ecce uidet capiti fibrarum increfcere molem
 Alterius capitis, pars ægra, & marcida pendet.
 Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsum.
 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: uix fas superi, quæcumq; mouetis,
 Prodere me populis: nec enim tibi summe litauit
 Iupiter hoc sacrum, cæsiq; in uiscera tauri
 Inferni uenere Dei. non fanda timemus.
 Sed uenient maiora metu. Dij uisa secudent,
 Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis
 Finxerit ista Tages &c.

Sed hæc sacrificia prohibita fuere ab Imperatore 100
 Iustiniano, per legem 2. C. de de sacrificijs pagano-
 rum, ibi: Ne quis mortalium ita faciendi sacrificij sumat
 audaciam, ut inspectione iecoris, extorumq; presagio vanæ
 promissionis accipiat (vel quod est deterius) futura sub exe-
 crabili consultatione cognoscat: acerbioris etenim immine-
 bit suplicij cruciatus ei, qui contra vetitum vel futurarum
 rerum explorare tentauerit veritatem.

At præter supradicta sacrificia, in incundo bello 101
 etiam obseruauant, dicta, facta, quæ audita ad im-
 peratorem rem agredientem pertinere possent: qua-
 le illud Pauli Æmilij dictum contra Perseum. Ma-
 ccedoniæ Regem pugnantis, cui cum filia mœsta oc-
 currisset, dixit, Persa perijt. At ille respondit, Accipio
 omen, mortua enim erat catella illius nominis, &

alia dicta, & facta, atq; audita, his similia obserua-
bantur.

102 Nunc autem quid iniustum bellum sit, succedit
explicare, quod sic defini postea, vt sit: *In quo nul-
la æquitas, nulla repetitio inuenitur: sed voluntariè, ac sine
causa infertur*: in quo bello illicita defensio est, de-
fensio inquam, rei repetitæ, vt ait Arnaldus Alber-
tinus, in rubric. de hereticis quæstione 10. n. 15. ata-
men in bello iusto licita & diuino, atq; humano iu-
re defensio est: in tantum vt clerici absq; irregula-
ritatis nota, in eo assistere possint, vt in obsidione
Gadium, ab Anglicis facta, vt ex Emanuele Rodri-
guez colligitur, verbo bellum, conclusione. 14. Et ex
Caetano 2. 2. & ibi Bañez dubio 3. & hoc sine sū-
mi Pontificis licentia: & in hoc bello iusto licitæ
etiam erunt insidiæ, nam Iosue fefellit ciues de vr-
be Hayper insidias, & hoc fecit, Deo instigante, &
docente, & Iudic se ad decipiendum Holofernem
ornauit, vt ex capit. 6. 10. & 11. colligitur.

103 Sed obstare videtur, Iosue Deo instigante id fe-
cisse quia inde sequi videbatur, Deum de potentia
ordinaria posse decipere, quod nullatenus fatendū
est: nam quilibet fateri, siue sibi ipsi persuadere
posset, ea quæ sunt fidei falsa esse, siquidem à Deo
dicta, ex eo quod decipere posset 2. ex Iudic, nam
Iudic se ornauit, vt Holofernes ipsius aspectu ac
pulchritudine caperetur: nam vt eleganter Proper-
sius sic ait.

Qui

*Qui videt is peccat, qui non te viderit, ergo
Non cupiet, facti crimina lumen habet.*

Et Virgilius:

*Carpit enim vires paulatim utriq; videndo
Faminam.*

Ergo si Iudic, id ad decipiendum fecit, & Deus cum
eta aprouavit: Deum decipere posse fatendum vi-
deatur. Quibus obiectionibus respondet Ioannes
maior Glegornensis dist. 44. primi post Lyram, & a-
lios Doctores, licitum esse indirectè decipere, dire-
ctè verò nullatenus: nam insidiæ, non sunt directè
mendacia, & deceptiones: sed indirectè tantum:
hincq; in bello iusto eis uti potuisse, ac posse faten-
dum erit. Vnde Divus Augustinus in illo Iosue loco
aserit: *Si quis iustum bellum succeperit, utrum aperta pug-
na, an ex insidijs vincat, non refert. Sicq; Aeneas mili-
tes afatus, ut Virgilius 2. Aeneidos ait, inquit:*

Mutemus Clypeos, Danaumq; insignia nobis

Aptemus, dolus an virtus quis in hoste requirat.

Quod etiam colligitur, ex capit. vtilem 22. q. 2. & ex
cap. dominus noster 23. eadem quæst: hincq; ortum
fuit, dictum illud celebre, Alexandri Magni Mace-
donis: nam suggerente Parmeno ne ut insidijs v-
teretur, sic respondit: *Si Parmeno essem insidijs ute-
rer, sed cum Alexander sum, aperto Marte vincere decreui.*
Vnde infertur bella iusta, necessaria, & ab ipso
Deo concessa, ac in optatum finem perducta fuisse,
ut patet ex Iosue, capit. 10. ibi: *Steterunt que Sol et*

Luna

Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. &c.
 Quod & Abrahamæ, Iudæ Macabeo, David, Moisi, &
 alijs Sacræ Scripturæ Prophetis, Regibus, ac Princi-
 pibus accidit: Sic etiam similiter bella iniusta pro-
 hibita sunt, siquidem nulla subest ratio, ob quâ ali-
 quid repeti possit, aut alia interuenire. Atq; ita quæ
 in bello iniusto capiuntur, occupatis nullo modo
 fiunt, nec capti serui capientium efficiuntur. I. si quis
 ingenuam ff. de captiuis, & postlim. reuersis. capit.
 quid culpantur. 23. q. 1. Et adeo est, vt restituere te-
 neatur, vt habent omnes sumistæ, vt est Hostiensis,
 Syluester, in verbo bellum 1. n. 11. Emanuel Rodri-
 guez verbo, bellum, Couarr. in regul. peccatum 2. part.
 §. 12. n. 2. Angel. in. 4. diff. 10. de restit. ex bello. Le-
 sius lib. 2. de iust. & iur. capit. 13. dub. 4. n. 87.

104

His itaq; prælibatis ad nostri textus explicatio-
 nem deueniamus, in quo summus Pontifex pro-
 hibet arma quæcumq; illa sint contra Christianos
 sumi, & præcipuè de illis Sagittarijs ac Ballistarijs
 veteribus meminit. Nam ante quam ignes inueni-
 rentur ac ignium arma nulla alia tam in usu fuere,
 quam hæ Sagittæ ac Ballistæ. Tormētum namq; il-
 lud bellicum, quod bombardæ dicitur, inuentum fuit,
 à Germano quodam circa annū Christi 1378. idq; pri-
 mum à Venetis vsurpatum fuit cum Genuensibus ad
 fosas Clodias confligentibus. De pulveris autē pyrij
 confectione videri poterit Langius lib. 2. epist. 82.

Scali-

Scaliger exercitationum capit. 3. qui repertus fuit, ut omnis equestris splendor, omnis denique bellica virtus indecore consistat, iaceat, obtorpeat, ut ait Polidorus Virgilius lib. 2. de rerum inventoribus. Itaq; ante quam is inveniretur, primū sagittarij locum in exercitu adipiscebantur. Quare hæc Sagittariorum, & Ballistariorum arma ut præcipua à Summis Pontificibus prohibentur, ac sub anathematis vinculo eis sumptis in Christianos irruere prohibet, quod intellegendū est in bello iniusto quod à Summis Pontificibus prohibetur capite Dominus .23. quæstione. 2. capit. militare 23. quæstione .1. capit. sicut de iur iurand. cap. 1. de torneamentis, sed cum generaliter loquendo iniuste semper qui contra Christianos sumunt arma pugnent, ideo Summus Pontifex sub anathemate id fieri vetat.

Recte q; Summus Pontifex hos artem exercere 110 ait, artem namq; militarem exercent, quæ est quidam dolus bonus, & malus, astutia quædam & experientia, quæ nos impedit falli sed magis alios fallere docet de qua Virgilius lib. 2. Æneidos:

idolis instructus, & arte Pelasga.

Vnde militum exercitationes artes liberales esse ex Aldo Manus. constat dum dixit: *Artes quæ corporis vires addunt, liberales sunt, ut luctatio, pugillatio, cursus, discus, iaculum, quæ tamen artes non tam propter ipsis, quàm quia militiæ seruirent, quando puidem ijs roboratur corpus liberales vocãde.* Vnde constat, & Sagittariorum, &

Ballista-

Balistariorum artem liberalem esse.

106 Martinus verò de Rio lib. 3. p. 1. q. 4. sect. 4. vbi de sagitarijs Assascinis, & imaginum fabricatoribus maleficis ait, hunc titulum intelligendum esse de quibusdam Sagittarijs seu Ballistarijs, qui dæmoni fœderantur simulq; ex pacto animæ, & corporis dominium ipsi addicunt. Quo conuento illis dæmon pollicetur se ad futurum simulq; facturum, vt si aliquem longissimè dissitum ferire vellet: ineffabili ictu traicerent. postea verò sexta feria proximæ hebdomadis infra maioris missæ tempus eis moris esse, sacram crucifixi imaginem sibi deligere in eamq; vt in scopum tela collimare. Asseritq; Petrum Binsfeldium testari sclopo post tergum eiaculato glandes plumbeas emittere, posteaq; certis adnumeratis sagittis, in crucifixi imaginem missis se quoscumq; ad eundem vsq; numerum necare posse, sibi persuadere, etiam domi inclusos, ac fortissimis turribus seruatos. Ea verò sub lege, vt interficiendum hominem aliquando vidissent, novusq; necandi consensus adfuisset. Iisque tantam peritiam dæmonem polliceri ait, vt si nummus supra cuiusq; hominis caput imponatur, sine eius lesione deijcere queant. Deq; ijs Sagittarijs duo exempla commemorat apud quem vide.

107 Aliud etiam Sagittariorum genus fuisse refert Olaus magnus lib. 3. c. 17. qui lappones, & finni dicebantur, magicas Sagittas ex plumbo conficien-

res, digiti longitudine, eosq; per quævis dissiata loca mittere in eos de quibus vindictam expetunt, & hos oborto carcinomate in crure vel brachio intra tri-
 duum vehementia doloris emori, (vt Martinianis
 vtat verbis) sed mihi hæc opinio non placet, cum
 Magi & malefici per bullam Ioannis XXII. & Leonis
 X. sess. 9. in Concilio Lateranensi, & per cap. ad abo-
 lendam c. excommunicamus de hæreticis excom-
 municati sint. Vnde infero non meminisse Sum-
 mum Pontificem de his Sagittarijs ac Balistarijs
 sed de illis antiquis, ac ueteribus, asseritq; sub ana-
 themate prohibere, eorum quempiam contra Chris-
 tianos arma arripere.

Sed hic interrogare solent Doctores, vtum ver-
 ba illa nostri textus, *Sub anathemate prohibemus*, pœ-
 nam ipso facto, vel à tempore latae sententiæ, infi-
 gant, siue imponant. Qua in re Ancharranus, Pa-
 normitanus, Hostiensis, & Antonius de Butrio in va-
 rias feruntur sententias, ego verò existimo illa ver-
 ba, *Sub anathemate prohibemus*, Non imponere ex-
 communicationem ipso facto nam in rebus dubijs
 benigniora præferenda sunt. h. semper in dubijs 66.
 ff. de reg. iur. l. ea quæ in partes 192. §. vlt. ff. cod.
 l. 2. & 3. ff. de his quæ in testamentis delentur. l. cum
 inter 14. C. de fidei com. lib. 1. §. C. d. bonis quæ libe-
 ris lege. capienda 168. ff. de reg. iur. Cuiat. in dicta. l.
 56. ff. de reg. iur. Decius ibidem. vbi omnes forè Do-
 ctiores. Præterea in pœnalibus causis. commodius

benig-

108

benigniora præferri debent, l. factum cuiq; l. 55. §. ultimo ff. de reg. iur. l. respiciendum. r. l. interpretatione 42. l. si præses. 32. ff. de poenis. Petrus PecKi⁹ in cap. odia de reg. iur. in 6. n. 3. & quamuis semper præsumptio capiatur per quam potius actus valeat quam pereat l. quoties ff. de rebus dubijs c. abbate sanè de verb. signif. atamen hoc in odiosis limitari debet, quia in dubio similes actus sustineri non debent. Aretinus in l. continuus §. cum quis ff. de v. oblig. præsumptio namq; in meliorem partem fieri debet sed melior pars est per quam odia extinguuntur ergo patet benigniora præferenda esse sic Alciat in reg. 3. præsumption. cap. 34. n. 13. atq; ita verba illa à tempore latae sententiæ excommunicatione imponere benignius est dicere. Quare verò artem illam Sagittariorum, & Ballistariorum, mortiferam Summus Pontifex appellet, si interroget quis, respōdebo cum Antonio de butrio, hostiensi, Anania, & alijs doctorib⁹, propter homicidia quæ in eis patrātur, mortiferam fuisse vocatam: ex quibus animarū pericula proveniunt, capit. 1. de torneamentis quare odibilis esse debet, vnde sub anathemate prohibita est.

Hincq; prohibitum est clericis, vel monachis, pugnare, etiam in bello iusto, propter homicidia, si scilicet ne irregulares fiāt; clerici namq; Deo militare debent, seculo verò renunciare, vt in capite reprehensibile. 23. quæst. 8. illis in verbis, nemo militās

Deo,

Deo, implicet se negotijs secularibus, in casu verò
extremæ necessitatis non idem seruator.

Vnde etiam infertur, clericum, vel monachum, 109
à vulnerato sagittam extrahentem, irregularem esse,
se, si in extrahendo sagittam, aliqua culpa interue-
nerit: quia aliter, ac vir perit⁹ id fecerit, seu quia rei
illicitæ operam dederit, ratio autem, ob quam irre-
gularis sit, ea precipuè, quia homicidium commisit
casuale, si id casu accidit, voluntarium verò; si data
opera: vt tenet Couarrubias: in. inclementin. si
furiosus de homicidio part. 2. §. 4. de homicidio ca-
suali n. 3.

Nec hic prætereundum erit, eum qui iaculatur si 110
inter iaculandum seruum data opera interfecerit.
Lege Aquilia teneri l. 9. §. fin. ff. ad l. Aquil. §. itaq;
4. inst. cod. vbi sic ait Imperator: *Itaq; si quis dum ia-
culis ludit vel exercitatur, transeuntem seruum tuum tra-
iecerit, distinguitur. Nam si à milite in eo campo, vbi soli-
tum est exercitari, admissum est, nulla culpa eius intelligi-
tur, si alius tale quid admiserit, culpæ reus est. Idem iuris est
de milite, si in alio loco, quam qui ad exercitandum militi-
bus destinatus est, id admiserit. Milites namq; ad palū
siue ad quintanam exercitabātur nam vt ait Vege-
tius lib. 1. cap. 1: In omni prælio, non tam multitudo, &
virtus indocta, quam ars, & exercitium solent prestare vic-
toriam. Et idem ait lib. 1. cap. 19. Omne opus difficile
videtur, antequam tentes: & lib. 2. cap. 14. At nihil est,
quod nō assidua meditatio facillimum reddat. Quintanæ
F namq;*

namq; ludus antiquissimus est, quem exercitatio-
nis gratia instituerunt, ad quod Romani milites qua-
tuor in castris vias faciebant, ad magnæ crucis ins-
tar, ex vnaq; parte aliam insuper addebant, in qua
magnum palum terræ infigebat, eaq; via quintana
dicebatur, ad cuius palum milites se exercebāt, qui
ludus quintana fuit nuncupatus: ad quod publicè:
Campi ductores adhibebantur, qui subtiliore in, & in-
ferendi, & vitandi ictus rationem milites docebāt.
Qui non tantū tyrones cursu ac saltu exerceri facie-
bant, sed etiam iaculo, arcu, equisq; eruptionem fa-
cere, sese recipere, muris scalas admouere, in sum-
mum aggerem ascendere, tranare flumina, pugna-
re in orbem, cuneos facere, quadratis agminibus in-
cedere, ordines vsq; seruare, atq; alia his similia, vt
ait Pancirol. ad quod respexit idem Iustinianus: in
l. 2. §. pro limitaneis 8. vers. & vnum quemq; C. de
off. pref. et. Pretor. Africæ cum dixit, *Et vnum quemq;*
ducentos tributos eorundem militum iubens, vt semper
milites ad exercitationem armorum teneant, & non conce-
dant esse diuagari, vt si quando necessitas contingerit, pa-
sint inimicis resistere.

Sed qui latè hanc rem perlegere voluerit consul-
lat Pancirol. de aleatoribus, & al. Lusur. Vegetium
& Lipsium lib. 3. Politic. capit. 13. Pancirol. vit. 21.
tom. 2. Budæum in l. si per Lusorio de appellatione
Walfang. Latium Hieron. Mercurial. lib. 2. de re
hymnastica. c. 13. qui de hac re late quæ locū iacur-
lato-

latorium campum appellabant, in quo sicum milites exerceretur, aliquis fortasse servus traiceretur: nulla actione interfector tenebatur. d. l. 9. ff. ad l. Aquiliam quod generaliter intelligendum est, tam in milite, quam in pagano dum in iaculatorio loco atq; ad id præcipue destinato: iacularentur. Nã verba illa §. itaq; inst. de leg. aquil: *Si aliq; ne tale quid admisit culpæ reus est.* Pichardus ibidẽ n. 81. sic intelligit, vt sit alibi: quam in loco iaculatorio ac ad id destinato: nam damnum quod sua culpa quisq; sentit sibi imputare debet. l. quod eis ex culpa 203. ff. de reg. iur. c. damnum 86. de reg. iur. in 6. ergo si quis iaculatorium campum ingrediatur: ac in eo lædatur, cum per eam viam ire nõ deberet: iaculator nulla actione tenebitur. Alias si data opera id fecerit, nam tunc Dominus & civilem, & criminalem habet actionem, civilis ad emendationem damni, & interesse tendit: criminalis ad publicam vindictam. vt scilicet l. Cornelia de sicar. puniatur servum occidens. l. inde Neratius. §. si dolo ff. eod. lex morte 3. C. eod. tantusq; dolus requiritur vt etiam lata culpa quæ dolo proxima est, non sufficiat: l. 1. l. in l. Corn. ff. ad l. Cornel. de sicarijs. sicut atq; dominus, & l. Aquilia, & l. Cornelia de sicar. agere poterit: ita vt vna alteri non præiudicet l. 23. §. si dolo ff. eod. *in illis casibus sibi imputat q. dolo*

Sed insurgere videtur ex. in l. 4. ff. de publicis iur. dicitur,

dicijs, dum asserit, actione legis Aquiliæ præiudicium fieri publico iudicio, hoc est, legi Corneliæ, cui respondeo cū Misinger. Hotomá Thadeo. Broeo, & Oinotomo, ad §. liberū inst. de l. Aquil quòd quando duæ actiones ad diversam rem tendentes concurrunt, vna electa, aliam non tollit; aliàs enim esset, si ad eandem rem vtraq; actio tenderet. v. g. Si liber homo esset occisus, & actione iniuriarum, & de homicidio ex lege Cornel. de sicarijs occidés teneretur, attamen illæ duæ actiones aduindictam tendunt: vnde & consequens est, deleta vna alteri locum non esse.

Sed interrogari poterit, an si quis liberum hominem, aut sagitta, iaculo, lapide, aut alia qualibet re in ludo casu occiderit, non tamen dolo, & proposito poena mortis teneatur qua in re Menochius lib. 2 de arbitrarijs cent. 4. casu 400. n. 14. Paris Puteus de Ludo. n. 54. asserunt nulla poena teneri, quia rei licitæ, & honestæ operam dabat, & Antonius Gomez tom. 3. Var. cap. 3. n. 16. ait arbitrio iudicis relinquendum esse quem videas.

Sed interrogari similiter poterit, an si is qui venatur, aut iaculo, aut sagitta, aut alio quolibet telo hominem configat, irregularis maneat, necne: qua in re Doctissimus Covarrubias in clementina si furiosus 2. p. §. 4. de homicidio casuali, ait, eum non esse irregularem, qui venationi licitæ, & quod plus est
illicitæ

illicitæ ex prohibitione scilicet honestatis causa nõ
 verò ob mortis aut vulnerum pericula, operam de-
 derit: illa namq; culpa non ad homicidium perti-
 net, sed ad præcepti tatum transgressionem de nõ
 venando constituti, quæ non est sufficiens ad consti-
 tuendam irregularitatem, ex homicidio priuato
 nã si prohibita non esset venatio nulla contrahere-
 tur irregularitas: ergo irregularitas nõ ex eo dima-
 nat, quod ex nulla parte ad homicidium fertur, sed
 ad præcepti trãsgressionem: vnde convincitur Soci-
 ni sententia contrarium asserentis, in consil. 58. vt
 ex Alfonso à Castro lib. 2. de potestat. leg. pœnal.
 cap. 4. vers. nec refert: colligitur.

Sed nec prætereundum est, non licere deferre ar-
 ma ad hostes, nam ea ferentes bellorũ eis tribuunt
 materiã, hoc est, tela seu arma, quibus & se defen-
 dant, & in pernitem nostram eorum robore nos va-
 leant superare. Armorum verò appellatione quid
 comprehendatur, exponunt Alciatus, in l. armorũ
 ff. de verhor. signif. Menochius de arbitrarijs iudi-
 cibus lib. 2. centur. 4. casu 394. Emanuel Barbosa in
 remissionibus ad ordinamentum lucitanum lib. 5.
 tit. 109. in princip. n. 2. Nauarrus in cap. ita quorun-
 dam, de iudeis notabili l. n. 4. & notab. 6. 7. & 8. Re-
 buffus in d. l. armorum: vbi omnes Doctores: breui-
 ter verò non tatum ea arma quibus offendimur, ve-
 rum & defendimur, comprehenduntur: quæ non li-
 cet ad hostes deferre, vt tenet Toletus lib. 1. cap. 22.

III

m. 1. 2. & 3. Syluester verbo excommunicatio 7. n. 58.
 Emanuel Rodriguez verbo, *Descomunion*, capit. 145.
 n. 10. Angelus 5. casu 21. n. 6. Tabiena tit. 6. n. 11. &
 12. Rosella verbo absol. 1. n. 88. cum sequentibus
 Caietanus in summa verbo excomunicatio capit. 20
 S. Antonin⁹ 3. part. tit. 24. capit. 30. Nauarrus in cap.
 ita quorundam de iudeis Notab. 10. n. 41. Ant. de
 Butrio in eodem capit. n. 4. 11. & 13. idem in capit.
 ad liberandam n. 1. eod. tit. Ancharranus in d. cap.
 ita quorundam n. 1. Panormitanus in cap. quod o-
 lim eod. tit. n. 1. Hostiensis in capit. significauit 11.
 n. 1. & alij Doctores. Sed an vendentes hostibus ba-
 ginas ad gladios recondendos incidant in legem:
 aliqui dubitarunt. Menochius vero lib. 1. cent. 1.
 casu 95. n. 24. cum sequentibus ait, non incidere, quia
 vaginæ connexæ dici non possunt, sed separatae ab
 armis potius, vt tenet etiam Petrin. Bell. de re mili-
 tari p. 9. tit. de saluis conductibus, n. 26. Decianus
 tractatum criminalium. lib. 8. capit. 3. n. 57. Barbo-
 sa n. 2. sed dubitari potest, vtrum vendentes hosti-
 bus talia arma, in terris christianorum, incurrant
 excommunicationem: cui difficultati respondet To-
 letus lib. 1. n. 2. capit. 23. non incurrere, quia cum
 hæc materia pænalis sit, eius verba intelligenda sunt,
 in sua propria, ac genuina significatione: vendere
 namq; non est ferre, at bulla in cœna Domini ait
 ferre, quare Caietanus eandem tenet sententiam,
 verbo excomunicatio capit 20. Nauarrus in capit.

ita quorundam de Iudeis notab. 10. n. 41. quambis
cōtrariam tenet Syluester verbo ex comunicatio. 7
n. 64. Deniq; ex comunicantur à Pontificibus, auxi-
lium, consilium, & arma ferentes, vt extat in c. signi-
ficauit. 11. & in capit. quod olim. 12. de Iudeis, & Sar-
racenis cap. ita quorundam 6. capit. ad liberandam
17. eod. Hæc q; de nostro txu. dicta sufficiant, in quo
si aliquid fuerit censoria castigatione dignum, mi-
chi quæso lector ignoscas, neq; enim me ita lynceis
oculis existimo, vt in hac re, & in alijs mul-
tis, non posim hallucinari, sin aliter, ô
lector, totam Deo optimo.

maximo, redde

gloriam.

(§)

Gloria tota Deo qui hæc nobis otia fecit.

RERVM, ET VERBO

RVM. LITTERA

A.

- A** Chab sagittis confosus. numerus 81.
 Æthyopes sagittiferi fuerunt. numer. 34.
 Ægyptij arcitenentes extitere, numer. 66.
 Alas habet sagitta, numer. 14.
 Alaxamatæ, Albani, Arrichi sagittis experti, numer. 66.
 Alexandri Magni dictum, numer. 103
 Amazones mulieres sagittis pugnabant. numer 64.
 Amor Dei eius sagittæ aliquando. numer. 9.
 Anacharsis Scytha sagittis extinctus. numer. 80.
 Apollo sagittis vsus fuit numer. 76.
 Arcus vnde dictus numer. 27.
 Arcu sagittæ mittebantur. 26.
 Arabes expertissimi sagittis fuerunt. numer. 36.
 Archites qui dicerentur. numer. 27.
 Armenij sagittis depugnabant. numer. 46.
 Arundo dicta est sagitta. numer. 13.
 Auspicium quid. numer. 89.
 Assyrij sagittis præliabantur numer. 51.

B

Bactræ sagittiferi extiterunt. numer 52.

Babylones

Babylones similiter. numer. 55.

Ballista quid & vnde dicta. numer. 89.

Ballistæ & sagittæ atq; alia quælibet arma barbaris vendi non poterant. numerus. 88.

Bassilides Reges sagittis vtebantur. numer. 65.

Bellum quid numerus. 90.

Bellum vnde dictum. numer. 92.

Bellum à iure gentium originem sumpsit. numer. 93.

Bellum quotuplex. numerus. 94.

Bellum iniustum quid. numer. 101.

Bionis dictum. numerus. 87.

C

Calami sagittæ vocata. numer. 13.

Catapulta quid & eius forma. numer. 84.

Catapulta à quibus inventa ibidem.

Catapultæ minores quæ. numer. 86.

Ciues vrbis Gog sagittis pugnabant. numer. 57.

Creenses sagittis preliabantur. numer. 58.

Creenses Gnosij appellati ibidem.

Cupido arcu & sagittis depingitur. numer. 77.

Cydones sagittis expertissimi. numer. 47.

D

Daci Scythæ appellati. numer. 44.

Deus fortissimus sagittarius. numer. 6.

Diana sagittis ad venationem vsa. numer. 78.
Dicta et facta in inuendo bello, antiqui obseruabat. num. 101.
Doba sagittis praeliabantur. numer 63.

E

Esa sagittis venabatur. numer. 69.

F

Fides nominum salus est, proprietatum. nume. 2.

G

Gelones Scythae nuncupati fuerunt. numer. 44.

H

Hamata pharetra quae. numer. 29.

Herculem Euritus sagittandi artem docuit. numer. 75.

Hispani quo modo Bellum. indicant. numer. 96.

Hypotoxota qui. numer. 68.

I

Iaziges Scythae nuncupati numer. 45.

Ieremiae locus explicatus. numer. 22.

Indi alicuius factum exinium. numer. 33.

Indi sagittis vsi. ibidem.

Ioram sagittis extinctus numer. 82.

Iturbei

INDEX.

Ithurei sagittiferi numer. 61.

Lypsius emmendatus . numer . 20. C. 21.

Litare quid . numer . 99.

Lex mulier . 6 . ff . de captiuis explicatur . numer . 97.

Lydi sagittis usi . numer . 48.

Lysij similiter . numer . 60.

M

Macæ, Magnesij, Masagete, Mauri, su. e Maurusij, Moscobi
te, Meotici sagittiferi . numer . 66.

Medi arcitenentes . numer . 60.

Masagethæ sagittis depugnabant . numer . 63.

H

N

Nubes arcus Dei sunt . numer . 7.

P

I

Parthi nunc occursantes, nunc terga dantes sagittis pugna-
bant atq; pauca de eorum moribus . numer . 35.

Pharetra ex quibus rebus fieret . numer . 30. C. 31.

Pharetra quare trucidis dicta . numer . 29.

R

Romani

Romani Catapultis sagittisq; vfi . numer . 87 .

Romani quo modo bellum indixerint . numer . 96 .

S

Sagitta quid & eius definitio . numer . 13 .

Sagitta vnde dicta, & eius noua etymologia . numer . 16 .

Sagitta ex quo fieret . numer . 13 .

Sagittarum inventor quis : noviter explicatur num . 18 .

Sagitta ferrea quæ . numer . 19 .

Sagitta lignea quæ ibidem .

Sagitta triangula quæ . numer . 20 .

Sagitta hamata quæ . numer . 21 .

Sagitta ternæ cuspidis quæ . numer . 23 .

Sagitta lunata quæ . numer . 24 .

Sagittæ stupa, & oleo, alijsq; rebus involutæ . numer . 25 .

Sagittarum arcu emissarum quæ longitudo . numer . 28 .

Sagittas vbi portabant . numer . 29 .

Sagittæ Dei quæ sint . numer . 6 .

Sagittarius vnde dictus . numer . 5 .

Sagittarius, siue daricus, Persicum numisma . numer . 10 .

Sagittarius Episcopus Vapingensis . numer . 11 .

Sagittarius piscis qui . numer . 12 .

Saetera Hispanum nomen quare sic dicta . numer . 4 .

Saetia etiam vnde appellata fuerit ibidem .

Sagittis fama significatur, & quare . numer . 13 .

Sagitta vna quo modo decem rates victi . numer 74 .

Sarmati sagittis vtebantur . numer 37 .

- Sarmati quare Getæ dicti ibidem.
- Sexagenarios è ponte dimittere quid numer. 42.
- Scythæ sagittis depugnabant numer. 41.
- Scytharum mos in ineundo fœdere. numer. 42.

T

- Tartari sagittis in prælijs vtuntur numer. 54.
- Thraces etiam. numer. 56.
- Troglodytæ arcitenentes fuere. numer. 62.
- Tzangatores & Tzangra quæ. numer. 59.

V

- Velites milites qui. numer. 87.
- Venenum ex quibus rebus fieret. numer. 67.
- Veneno qui sagittas per vixissent. numer. 67.
- Venenifica phœetra quæ. numer. 29.
- Vna mala pecus inficit omne pecus. numer. 1.
- Virgilij locus noviter interpretatur. numer. 3.
- Viri illustres sagittis vsi. num. 68. vsq̃ ad 74.

INDEX.

A V T O R V M, I N

H O C O P E R E C I T A T O R V M

litera. A.

D. Augustinus.	Apuleius.
D. Ambrosius.	Arrianus.
D. Antoninus.	Arnaldus Albertinus.
Abbas Panormitanus.	Athenens.
Ælianus.	Aurelius Prudentius.
Aimodius.	Aurelius Olympicus.
Alfonsus à Castro.	Apollonius.
Alexand. ab Alexãd.	B.
Albertus Magnus.	Bartolus.
Ammian ^o Marcellin ^o .	Baldus.
Alciatus.	Budeus.
Andreas Tiraquellus.	Barthol.
Antonius Benivenius.	Bañez.
Antonius de Butrio.	Barbosa.
Ancarranus.	C.
Antonius Pichardus.	Caietanus.
Antonius Augustinus.	Cantacuzenus.
Antonius Gomez.	Carolus Pascalius.
Appianus.	Celius Rhodiginus.

H2

Carolus

Carolus Pascalius.

Celius Rhodiginus.

Cesar.

Clemens Tebenius.

Claudianus.

Cornelius Tacitus.

Cincius.

Crinitus.

Cicero.

D. (as.)

D. Didacus Codarubi

David.

Decius.

Diodorus siculus

Dionisius Halicarne-

E. (seus.)

Emanuel Rodriguez.

Eusebius.

F.

Franciscus Aretinus.

Festus.

Frontinus.

G.

Giginus. (palata.)

Georgius Codinus curo

Gregorius lopez.

Ganterius Ligurinus.

H.

D. Hieronimus.

Heliodorus.

Herodianus.

Herodotus. (lis.)

Hieronimus Mercuria

Hircius.

Hostiensis.

Hotomanus.

Horatius.

Homerus.

I.

D. Isidorus.

D. Iacobus.

Iacobus Cuiatius.

Iacobus Menochius.

Iason.

Ioannes Bohemus.

Iosephus.

Ioannes CoKier.

Ioannes Broeus.

Ioannes Oynotomus.

Iustus Lypsius.

Iustinus.

Iulius Florus.

Iuuenalis.

Iullius Pollux.

Ioannes

- Ioannes Baptista Pius.
 Innocentius.
 Ioannes Maior Glego-
 L. (rnenfis.
 Langius.
 Lesius.
 Lucanus.
 Lucius Florus.
 M.
 Martialis.
 Manilius.
 Mantuanus.
 Maxius Tyrius.
 Misingerius.
 Molina.
 Museus.
 Misitus.
 N.
 Nauarrus.
 Nevius Pacebo.
 Nicolaus Caucinus.
 Nicolaus de Lyra.
 Nonius.
 O.
 Oldradus.
 Ovidius.
 P.
 Paris Puteus.
 Paulus Castrensis.
 Paulus Diaconus.
 Paseratius.
 Pausaniás.
 Petrus PecKius. (us.
 Petrus Angelus Barge
 Petrus Gregorius.
 Petrus Pantoxa.
 Petrinus Bellus. (tor
 Philippus Iob. cōmētā
 Philippus Beroaldus.
 Philostratus.
 Plinius.
 Plutarchus.
 Pallu. Sor.
 Priscianus.
 Procopius.
 Propertius.
 Pontanus.
 Pollidorus Virgilius.
 Pomponius Mella.
 Pollibius.
 Pamphil.
 Q.
 Quintus Curtius.
 Quinctilianus.
 H₃

R.

Raphael Bollaterran^o

Rebuffus.

Ripa.

Rosela.

S.

Sabellicus.

Scaliger.

Seneca tragicus.

Serenus.

Sidonius Apollinaris.

Silius Italicus.

Sicenius.

Solinus.

Statius.

Strabonius.

Syluester.

T.

D. Thomas.

Tabiena.

Tertullianus.

Thadeus Pisonius.

Tho. Rad.

Titus Livius.

Toletus.

Trebellius Pollio.

Triphodorus.

Tucydides.

V.

Valerius Flaccus.

Vegetius.

Vincētius Historialis.

Virgilius.

Vldaricus Zazius.

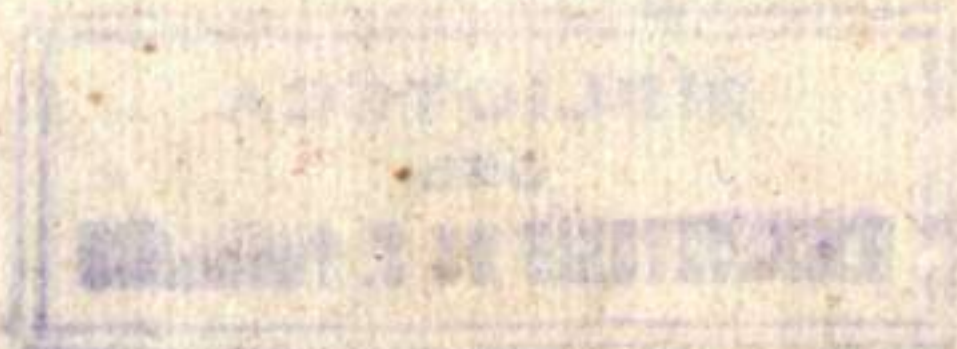
Vualfangus Latinus.

X.

Xenophon.

LAUS DEO.

**BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. YERONIMO**

191

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. TOMÁS

10.

BIBLIOTECA
DEL
OBSERVATORIO DE S. FERNANDO

Real Observatorio
BIBLIOTECA
02

Observatorio de la
BIBLIOTECA

02414

4316